

Aanvraag van rijksbijdrage voor no-regret maatregelpakket
Transitiefonds Landelijk Gebied

BPLG

Provincie Noord-Brabant

4 juli 2023

Overzicht fiches en maatregelen

Maatregelcategorie	Maatregel
1. Watersysteemmaatregelen	1a. Water vasthouden
2. (Hydrologische) Natuurherstelmaatregelen in én buiten Natura2000-gebieden	2a. Markiezaatsmeer 2b. Landschapspark Pauwels
3. Versterking natuur- en bosareaal	3a. Groenblauwe dooradering 3b. Bosrevitalisatie
4. Emissiereductie door omvorming en vrijwillige bedrijfsbeëindiging	4a Brabantse maatwerkaanpak
5. Verduurzaming van agrarisch grondgebruik	5a. Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw (BMAT)
6. Koolstofvastlegging in landbouwbodems, bomen, bossen en natuur	6a CO2 vastlegging in landbouwbodems, bodem, bossen en natuur als onderdeel van privaat additioneel inkomen van (omschakelende) boeren, TBO's en grondeigenaren
7. Emissiereductie door aanpassing huisvestings-systeem, managementmaatregelen en mestverwerking bij agrarische bedrijven	7a. Bijdragen aan emissiereductie(s) door borging van voer- en managementmaatregelen met 'real-time' meten en monitoren.
8. Ondersteuning van extensivering en verduurzaming landbouw	8a Extensivering in en rondom GGA-gebieden en het Natuurnetwerk
Bijlagen: indicatieve calculaties in excel	

1. Watersysteem- maatregelen

1a Water vasthouden

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket Fiche 1a Water vasthouden
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • De verdeling over de uitvoeringspartners volgt uit de gebiedsprocessen en is niet op voorhand aan te geven; • Belangrijke uitvoeringspartners zijn de Brabantse waterschappen.
Gebied /locaties	<ul style="list-style-type: none"> • Generiek water vasthouden t.b.v. herstel grondwatervoorraad; • Inrichtingsmaatregelen gekoppeld aan KRW-oppervlaktewaterlichamen.
Kern van de maatregel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat is de opgave die we willen aanpakken?</i> Voldoen aan de Kader Richtlijnwater. Het doel van het klimaatrobuust inrichten van het regionaal systeem en het water vast houden is de infiltratie naar het grondwater te bevorderen en de grondwaterstanden te verhogen. • <i>Wat gaan we doen?</i> Verdrogingsbestrijding, maatregelen in de beekdalen (beek- en kreekherstel) en bodem vitaliteit (intensiveren project BodemUP). • <i>Wat zijn de eventuele submaatregelen die we nu willen doorpakken?</i> Met bovenstaande maatregelen worden beken verontdiept en ingericht ten behoeve van natuurlijke dynamiek en morfologie. Door het verhogen van beekbodems, aanleggen van meanders, inbrengen van obstakels of creëren van natuurvriendelijke oevers stijgen de waterstanden. Door een hogere oppervlaktewaterstand infiltreert meer water en wordt de grondwaterstand verhoogd. Verder kunnen de maatregelen tot regelmatigere overstromingen leiden waardoor grondwater kan worden aangevuld. De grondwatervoorraad kan lokaal worden aangevuld door water vast te houden op perceelniveau, waardoor de afvoer wordt vertraagd, infiltratie toeneemt en de grondwaterspiegel stijgt. Via intensiveren van het reeds bestaande project BodemUP wordt door het verbeteren van de bodemvitaliteit ook gewerkt aan het vergroten van het waterbergend vermogen van de bodem. • <i>Kunnen we dat al concreet maken voor bepaalde gebieden?</i> De watersysteemmaatregelen dienen Brabantbreed uitgevoerd te worden. Samen met gebiedspartners wordt er reeds gewerkt aan de Gebiedsgerichte Aanpak, zijn met partners afspraken gemaakt over de grondwateraanvulling in het grondwaterconvenant en zijn met de waterschappen concrete afspraken gemaakt over de uitvoering (maatwerkovereenkomst groenblauwe opgaven 2022-2027). De watersysteemmaatregelen die voor 2024-2025 opgevoerd worden, dienen vanwege de verschillende lopende sporen en aanpakken nauw afgestemd te worden met onze uitvoeringspartners in het gebied. Voorbeelden van gebiedsprocessen binnen de gebiedsgerichte aanpak zijn gebiedsproces Zundert (ontwikkelen klimaatrobuust beekdal, en beeklandschap, herstel van kwelstromen en grondwaterpeilen, beperken van drainage en grondwateronttrekkingen, herstellen natte natuurparel en inrichten NNB, aangepast grondgebruik in beekdal tbv waterkwaliteit en goede toestand KRW, duurzaam bodembeheer) en gebiedsproces Ulvenhoutse Bos waar gewerkt wordt aan onder andere infiltratiegebieden uitbreiden tbv kwelherstel N2000 gebied. Ook in het gebiedsproces Vlijmens Ven /Moerputten/Bossche Broek speelt grondwaterpeilverhoging en herstel kwelstromen tbv N2000, en waterberging.

	<ul style="list-style-type: none"> • Welke periode beslaat dit? Start uitvoering submaatregel 3 (verbetering bodemvitaliteit) in 2023. Submaatregelen 1 en 2: inregelen in 2023. Uitvoering in 2024-2025. • Wat doet dit op doelbereik NPLG en kunnen we dat staven met onderzoek/theorie/oid? De watersysteemmaatregelen zijn direct te koppelen aan het NPLG doel: 'Grondwaterlichamen voldoen aan de norm voor een goede kwantitatieve toestand (in 2027)', een doel vanuit de Kaderrichtlijn Water. Daarnaast dragen deze maatregelen indirect bij aan stikstofopname door natuur. <table border="1" data-bbox="523 488 1200 694"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0= niet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2=beperkt</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td colspan="2">NPLG doelen</td> <td>5=aanzienlijk</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Nat/stik</td> <td>Water</td> <td>Klimaat</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Landbouw perspectief</td> </tr> <tr> <td>1a Water vasthouden</td> <td></td> <td>5</td> <td>5</td> <td>2</td> </tr> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Waarom is dit no-regret volgens Brabantse insteek? Bovenstaande maatregelen zijn noodzakelijk voor het realiseren van de KRW-doelen en daarmee voor natuurherstel. In Brabant worden de genoemde maatregelen ondersteund door het grondwaterconvenant. Het grondwaterconvenant is opgesteld en ondertekend door verschillende belangrijke Brabantse partners zoals de waterschappen, de TBO's, Brabant Water, de ZLTO, de BMF en de Provincie Noord-Brabant. Een van de afspraken is om de grondwaterstand structureel te verhogen. • Waarom is dit (wat ons betreft) no-regret volgens LNV insteek? Bovenstaande maatregelen zijn noodzakelijk voor het realiseren van de KRW-doelen en daarmee voor natuurherstel. 					0= niet					2=beperkt			NPLG doelen		5=aanzienlijk			Nat/stik	Water	Klimaat					Landbouw perspectief	1a Water vasthouden		5	5	2
				0= niet																											
				2=beperkt																											
		NPLG doelen		5=aanzienlijk																											
		Nat/stik	Water	Klimaat																											
				Landbouw perspectief																											
1a Water vasthouden		5	5	2																											
Kosten en dekking	<p><i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Welke kosten zijn hiermee gemoeid? In deze aanvraag zit circa 5%, zijnde € 75 mln, van de totale opgaven van deze maatregel van circa €1,5 mld. (indicatieve raming). • Kunnen we dit zo concreet mogelijk maken Verdere concretisering wordt afgestemd met de uitvoeringspartners. • Wat verwachten we aan uitvoeringslasten (capaciteit)? Betreft 10% bovenop bovenstaande middelen zijnde 7.5 mln. • Waaruit wordt dit gedekt? Transitiefonds. • Eigen middelen? Beschikbare regionale middelen komen uit het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 en de waterbeheerplannen van de waterschappen 2022-2027, ordegrrootte € 200 mln, maar zijn daarmee ruim onvoldoende voor de opgaven vanuit het NPLG op gebied van water en bodem (± € 1,5 mrd). 																														
Bijlagen	<p><i>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak.</i></p> <p>NVT</p>																														

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

<p>Maatregelen, instrumenten en output</p>	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>Maatregelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verdrogingsbestrijdingsmaatregelen 2. Beek- en kreekherstel in beekdalen 3. Verbeteren van bodemvitaliteit (intensiveren BodemUP). <p>Toelichting per maatregel</p> <p>1. Verdrogingsbestrijding In te zetten instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instrument 1: bijdrageregeling water en bodem • Instrument 2: subsidieregeling water en bodem <p><u>Verwacht resultaat/output:</u> Noord-Brabant beslaat 500.000 hectare. In het Regionaal Water en Bodem Programma zijn 12.000 ha Natte Natuurparels en 27.000 ha rondom Natte Natuurparels t.b.v. de verdrogingsopgave opgenomen. Wetende dat dit maar een fractie is van de verdroogde gebieden in Brabant. De middelen uit deze aanvraag zullen ingezet worden op het vergroten van de inzet van de verdrogingsproblematiek in Brabant.</p> <p>2. Beek- en kreekherstel in beekdalen In te zetten instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Instrument 1: bijdrageregeling water en bodem • Instrument 2: subsidieregeling water en bodem <p><u>Verwacht resultaat/output:</u> Heringerichte beekdalen conform de Kaderrichtlijn Water, met een plus inzake klimaatrobuustheid. Ingrepen intensiveren op de in totaal 40.000 ha beekdalen in Brabant.</p> <p>3. Verbeteren van bodemvitaliteit In te zetten instrumenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Intensiveren van bodemverbeteringsprogramma BodemUP: 2200 deelnemers 2 jaar lang, 1 maal per jaar extra 1 op 1 begeleiding • Uitbreiding monitoring bodemvitaliteit, o.a. uitvoeren van daadwerkelijke bodemmetingen bij deelnemers BodemUP, participatieve monitoring en koppeling monitoring met BedrijfsBodemWaterPlan, <p><u>Verwacht resultaat/ Output:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Intensiveren BodemUP:</i> Via het project BodemUP 2.0 worden de komende jaren 2200 Brabantse boeren met circa 30.000 tot 40.000 ha landbouwgrond begeleid bij het nemen van maatregelen om de bodem- en waterkwaliteit en het productievermogen te verbeteren. De begeleiding bestaat uit énerzijds 1-op-1 begeleiding, anderzijds op groepsbegeleiding. Het verwachte resultaat van de intensivering van de 1-op-1 coaching bij BodemUP is per agrariër een betere prestatie (meer maatregelen per hectare, maatregelen die beter zijn afgestemd op de situatie ter plekke en beter gebruik van het BedrijfsBodemWaterPlan). • <i>Uitbreiding monitoring bodemvitaliteit</i> Momenteel worden op percelen van deelnemers geen veldmetingen uitgevoerd. We gebruiken het BBWP voor modelmatige analyses. We gaan dit aanvullen met daadwerkelijke veldmetingen. Door in te zetten op extra monitoring, komen meer actuele velddata beschikbaar. Deze velddata dragen bij aan het vergroten van
--	--

	inzichten van de ondernemer in actuele toestand van de bodemvitaliteit. Hiervoor is een Europese aanbesteding gestart. De uitvoering van de veldmetingen start najaar 2023. Deze data kunnen ook worden gebruikt als extra input voor het BedrijfsBodemWaterPlan. De data geven op perceelsniveau actueel inzicht en biedt de agrariër meer en betere handvatten om zijn bodemvitaliteit te verbeteren. Anderzijds helpt betere monitoring ook om effectiever en efficiënter beleid te maken en hierover een goede verantwoording af te leggen.
Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>In Brabant zijn we bezig met de gebiedsgerichte aanpak, samen met onze uitvoeringspartners. Invulling per gebiedsprogramma vergt verdere afstemming met o.a. de waterschappen.</p> <p>In deze fase is het doelbereik niet relateerbare (in verhouding) tot het totale gebiedsprogramma en de totale opgave. In zijn algemeenheid en in kwalitatieve zin valt te zeggen dat de maatregelen aanzienlijk bijdragen aan de NPLG-doelen voor Natuur & Stikstof en Water. Ook dragen de maatregelen bij aan de klimaatdoelen en werken ze positief uit voor de landbouw.</p>
Onderbouwing	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal-economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Waarom draagt dit bij aan systeemherstel? Geef, als relevant, weer welke alternatieve maatregelen en instrumenten zijn afgewogen en op welke gronden deze zijn afgevalen (bijvoorbeeld effectiviteit, doelmatigheid, legitimiteit en/of draagvlak).</i></p> <p>Onderstaand een greep uit expertrapporten, die de urgentie onderstrepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Adviescommissie Droogte Noord-Brabant: “Zonder water, geen later” • Concept-droogteagenda Noord-Brabant • Een verkenning naar de Watervraag van de Noord-Brabantse Natuur • Werkplan Deltaplan Hoge Zandgronden 2022-2027 ‘Weerbaar tegen Watertekort’ • Grondwaterconvenant 2021-2027: samen werken aan herstel en bewaking van de grondwaterbalans in Brabant.

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Belangrijke uitvoeringspartners van submaatregel 1 en 2 zijn de Brabantse waterschappen. • De activiteiten van submaatregel 3 (bodemvitaliteit) zullen plaatsvinden bij individuele agrariërs. Andere betrokken partijen: bodem&water adviseurs/ specialisten (te selecteren via aanbesteding)
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <p>Er liggen verschillende samenwerkingsovereenkomsten ten grondslag aan de uitvoering van de groenblauwe opgaven in Noord-Brabant voor de periode 2022-2027.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Koepelovereenkomst Groenblauw, die samen met de vier Brabantse waterschappen is afgesloten, en vervolgens verder geconcretiseerd is in een Maatwerkovereenkomst per waterschap. 2. Daarnaast is met een bredere groep partners de bestuursovereenkomst Deltaplan Hoge Zandgronden 2022-2027 met het werkplan ‘Weerbaar tegen Watertekort’ afgesloten, o.a. met de terrein-beherende organisaties, waterschappen, drinkwaterbedrijven, gemeenten en de ZLTO.

	<p>3. Ten aanzien van de maatregelen BodemUP werken we als provincie nauw samen met de Brabantse Waterschappen (Aa en Maas, De Dommel, Brabantse Delta, Rivierenland) en Brabant Water.</p> <p>Bovenstaande overeenkomsten kunnen we wat betreft de uitvoering intensiveren met de middelen uit het transitiefonds. Besluitvorming over de concrete maatregelen dient afgestemd te worden met de betreffende gebiedspartners. En wordt vervolgens via voorstellen voorgelegd aan de desbetreffende besturen via de Sturings- en Verantwoordingscyclus.</p>
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p><i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p> <p>Zie bovenstaand.</p>

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p><i>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</i></p> <p>De maatregelen betreffen een versnelling en een extra inspanning waarvoor geen dekkingsmiddelen beschikbaar zijn vanuit de huidige financieringsbronnen van de provincie en haar partners. De genoemde opgaven zijn in omvang en complexiteit toegenomen, wat de urgentie hoog maakt. Door klimaatverandering en decennialange focus op het snel afvoeren van water is er nu sprake van structurele verdroging in grote delen van Brabant. Dit heeft grote gevolgen voor de natuur, drinkwaterwinning en de landbouw. De verdroging in Brabant komt op zo grote schaal voor, dat maatregelen om alleen op specifieke locaties verbetering van de grondwatersituatie te krijgen niet meer volstaan. Door de nauwe samenhang van hoger en lager gelegen delen is herstel van het systeem als geheel nodig. Een trendbreuk is nodig, een wederombouw op waterbasis. Deze maatregelen hebben een grote impact op het landelijk gebied.</p>
Kostenraming ¹	<p><i>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer de kosten per type maatregel.</i> • <i>Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen).</i> • <i>Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden.</i> • <i>Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is.</i> • <i>Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten.</i> • <i>Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW.</i> • <i>Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket.</i> • <i>Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden).</i> <p>1. Verdrogingsbestrijdingsmaatregelen 35 miljoen Euro</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aanpassen oppervlaktewatersysteem (verondiepen /afdammen /dempnen). • Aanpassen ontwateringsysteem (verondiepen /afdammen /dempnen) <p>Vanuit de waterschappen is in samenwerking met Provincie Noord-Brabant een opgave- en een kostenraming opgesteld voor verschillende voorziene watersysteemmaatregelen door een gerenommeerd ingenieursbureau. Voor de raming van kosten is gebruik gemaakt van geactualiseerd kengetallen voor kosten. Waterschapsbesturen en provinciaal bestuur hebben deze ramingen en calculaties nog niet gezamenlijk vastgesteld. Daarom kunnen we deze in dit stadium nog niet delen.</p> <p>2. Beek- en kreekherstel in beekdalen 35 miljoen Euro</p> <ul style="list-style-type: none"> • Herinrichting beken (beekherstel, NVO, bouwen met natuur, vismigratie) <p>Vanuit de waterschappen is in samenwerking met Provincie Noord-Brabant een opgave- en een kostenraming opgesteld voor verschillende voorziene watersysteemmaatregelen</p>

¹ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

	<p>door een gerenommeerd ingenieursbureau. Voor de raming van kosten is gebruik gemaakt van geactualiseerd kengetallen voor kosten. Waterschapsbesturen en provinciaal bestuur hebben deze ramingen en calculaties nog niet gezamenlijk vastgesteld. Daarom kunnen we deze in dit stadium nog niet delen.</p> <p>3. Verbeteren van bodemvitaliteit 5 miljoen Euro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extra 1-op-1 adviesgesprek voor 2.200 boeren (<i>indicatief: 3,3 miljoen, exclusief niet compensabele BTW</i>) • Intensivering monitoring betreft bodemvitaliteitsmetingen bij alle deelnemers, uitbreiding waterkwantiteitsanalyses en participatieve monitoring (<i>indicatief: 1,7 miljoen, BTW is compensabel</i>) <p>4. Uitvoeringskosten 7.5 miljoen Euro</p> <p><i>Nota bene:</i> <i>Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.</i> <i>Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>
Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificiteer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdspad.</i> • <i>Specificiteer in het dekkingvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i> • <i>Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden.</i> • <i>Maak in het dekkingvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe². (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.)</i> <p>Dekkingsmiddelen worden gevraagd uit het Transitiefonds Landelijk Gebied</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten alsook de overige maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen. Subsidies voor maatregelen die waterschappen gaan uitvoeren, zijn niet BTW-compensabel. Immers waterschappen kunnen geen beroep doen op BTW-compensatiefonds.</p> <p>De maatregelen betreffen additionele activiteiten (en dus additionele kosten) en kunnen niet worden gedekt uit andere middelen van provincie en/of partners.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma (totaal maatregelpakketten)	<p><i>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</i></p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>

² Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

	<p>Deze 82,5 miljoen Euro is het eerste deel van 1,5 miljard (indicatief berekend) van maatregel 1a Water vasthouden. Water vasthouden is 1 van de 3 watersysteemmaatregelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Water vasthouden b. Ruimte voor waterberging (t.b.v. veranderend klimaat en waterveiligheid) c. Herstel waterkwaliteit en bodemvitaliteit
Risico's en beheersmaatregelen	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <p>Belangrijke risico's en voorbehoud:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Afstemming met gebiedspartners t.a.v. tempo 2. Beschikbaarheid gronden 3. Uitvoeringscapaciteit (ingenieursbureaus, aannemers, bodemcoaches, etc.)

4. Aanpak met planning en mijlpalen

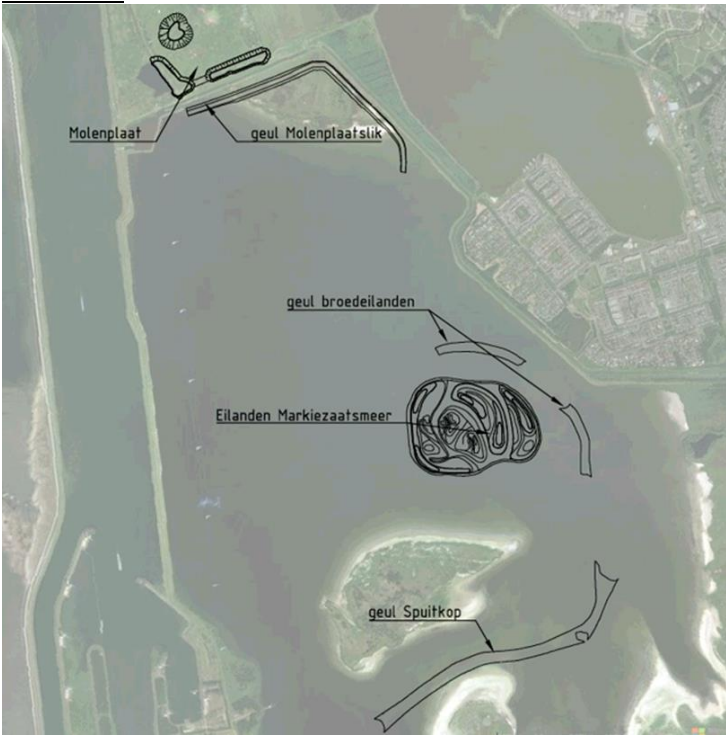
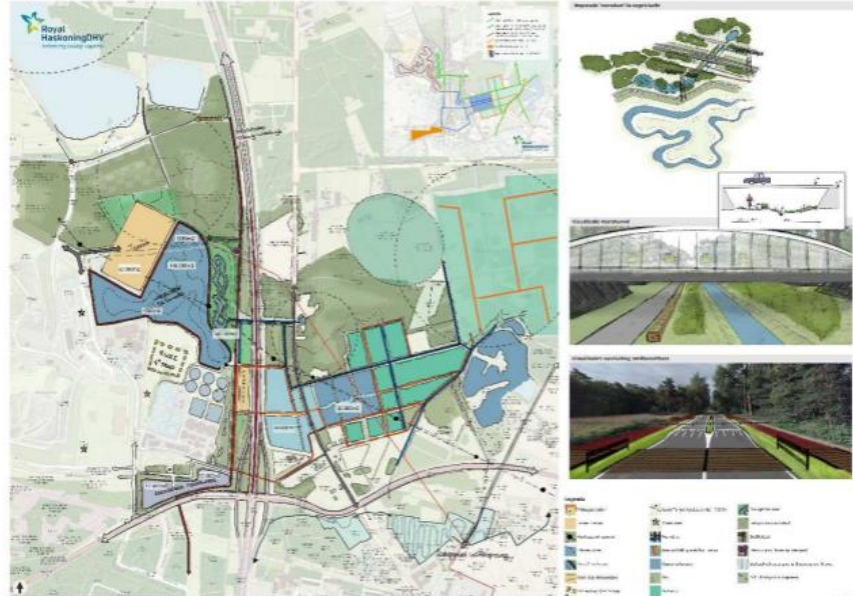
Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring³ van de voortgang.</i></p> <p>De watersysteemmaatregelen worden weggezet via intensivering van bestaande overeenkomsten inclusief financiële regelingen met partners.</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <p>Indicatieve planning, onder voorbehoud van afstemming met de gebiedspartners:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Najaar 2023: inzicht in beschikbaar komen van middelen Transitiefonds • Najaar 2023: start uitvoering van de veldmetingen (submaatregel 3 bodemvitaliteit). • Q4 2023 opstellen subsidieregeling en bijdrageregeling in overleg met partners (submaatregelen 1 en 2) • Start 2024: openstelling regelingen (submaatregelen 1 en 2) • 2024-2025: uitvoering van maatregelen (submaatregelen 1 en 2)
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>Hoewel de opgevoerde maatregelen additioneel zijn, kunnen ze worden ondergebracht en uitgevoerd onder bestaande overeenkomsten met uitvoerende partners. (zie beantwoording onder deel 3 van dit formulier). Er zijn geen nieuwe structuren nodig. Beschikbaar komen van extra middelen is de belangrijkste voorwaarde die moet worden vervuld.</p>

³ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

2. (Hydrologische) Natuurherstelmaatregelen in én buiten Natura2000-gebieden

2a Markiezaat en 2b Landschapspark Pauwels

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket Fiche 2a/2b Markiezaat en Pauwels
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Markiezaat: Brabants Landschap en Waterschap Brabantse Delta Pauwels: Gemeente Tilburg
Gebied /locaties	<p>Markiezaat:</p> <p>Pauwels:</p>

	
<p>Kern van de maatregel</p>	<p>Deze uitwerking kent 2 natuurprojecten zijnde:</p> <p>Markiezaatsmeer: natuurherstel en vogeleilanden Het Markiezaatsmeer kampt met aanzienlijke uitdagingen op het gebied van waterkwaliteit. Het troebele en algenrijke water vormen een belemmering voor recreatie en natuurontwikkeling. Dit conflicteert tevens met het halen van Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Natura 2000-doelen. Met het Brabants Landschap en Waterschap Brabantse Delta wordt een versnellingspakket uitgewerkt met diverse maatregelen voor natuurherstel.</p> <p>Landschapspark Pauwels Dit project richt zich op, het in cofinanciering met gemeente Tilburg, realiseren van een klimaatrobuust gebied gericht op het vasthouden van water en hydrologisch herstel in het gebied grenzend aan GGA Loonse- en Drunense duinen en de Brand. Daarmee draagt het bij aan de NPLG-doelen op het gebied van water (KRW) en natuur (Natura 2000 en VHR).</p> <p>Zowel het Markiezaatsmeer als Pauwels zijn concrete natuurprojecten die in samenwerking met diverse gebiedspartners zijn opgewerkt naar concrete en realiseerbare projecten. Beide projecten hebben daarbij aanzienlijke effecten op de NPLG-doelen: natuur- en waterherstel (systeem) en water (kwantiteit en kwaliteit). Het Markiezaatsmeer is onder andere met het Brabants Landschap en Waterschap Brabantse Delta vormgegeven en behelst het realiseren van broedeilanden alsook enkele waterkwaliteitsmaatregelen. Het masterplan van Landschapspark Pauwels is onder andere met Tilburg, diverse andere gemeenten, Natuurmonumenten en ZLTO opgesteld. Pauwels kent een stevig aandeel natuur- en watermaatregelen, maar heeft ook een agrarisch, cultureel en klimaat/energie karakter. Beide projecten zijn no-regret omdat deze op meerdere NPLG-doelen effecten hebben.</p>
<p>Kosten en dekking</p>	<p><i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Welke kosten zijn hiermee gemoeid?</i> 9.9 miljoen Euro Markiezaat: De eerste fase van Markiezaat wordt geschat op 7 miljoen. De totale kosten worden geschat op 20 miljoen. Pauwels: De recro-passage wordt geschat op 2 miljoen. De totale kosten voor Pauwels wordt geschat op 25 miljoen. • <i>Wat verwachten we aan uitvoeringslasten (capaciteit)?</i> 10% uitvoeringskosten van 9 miljoen, zijnde € 900.000 • <i>Waaruit wordt dit gedekt?</i> Transitiefonds • <i>Eigen middelen?</i> Voor Pauwels is er sprake van cofinanciering. Voor Markiezaat is dit (nog) niet het geval.

Bijlagen	Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak. Voor beide projecten zijn projectplannen in uitwerking. Deze zijn op termijn te delen.
----------	---

2. Nadere toelichting

1. Opgaven/problemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma. Instandhoudingsdoelen, vernatting, VHR en KRW (waterkwaliteit). Bij kopje 2 is de opgave in deze gebieden nader omschreven.																						
Doelbereik NPLG	<p>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofdoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2"></th> <th colspan="3">NPLG doelen</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th>0= niet</th> <th>2=beperkt</th> <th>5=aanzienlijk</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th>Nat/stik</th> <th>Water</th> <th>Klimaat</th> <th>Landbouw perspectief</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="2">2a Markiezaat en 2b Pauwels</td> <td>5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>0</td> </tr> </tbody> </table> <p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwantitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding <p>Nadere toelichting</p> <p><u>Markiezaat:</u> Natuur specifiek: Aansluiting op instandhoudingsdoelen Natura 2000-doelsoorten krakeend, slobbeend, kluut, bontbekplevier, strandplevier en lepelaar. Water specifiek: Met de aanleg van een viertal slenken/geulen ter hoogte van de Molenplaat, de nog aan te leggen broedeilandengroep en de Spuitkop, ontstaat op grotere oppervlakten van Markiezaatsmeer luwe en ondiepere delen. De luwere delen dragen bij aan het vergroten van het areaal helder water (door bezinking slib) hetgeen in positieve zin bijdraagt aan vergroting van doorzicht in het water en ontwikkeling van watervegetatie. Beide aspecten dragen in positieve zin bij aan de bevordering van de waterkwaliteit.</p> <p><u>Pauwels:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Recropassage: versnippering natuur tegengaan en uitwisseling mogelijk maken van flora en fauna tussen Huis ter heide en Natura 2000-gebied de Loonse- en Drunense Duinen - Verdere fases: natuurrealisatie, vernatting, extensivering. Een en ander nader uit te werken komende periode. 			NPLG doelen					0= niet	2=beperkt	5=aanzienlijk			Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief	2a Markiezaat en 2b Pauwels		5	5	2	0
		NPLG doelen																					
		0= niet	2=beperkt	5=aanzienlijk																			
		Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief																		
2a Markiezaat en 2b Pauwels		5	5	2	0																		
Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit) Niet van toepassing, immers eerste oplevering BPLG																						
Meekoppelkansen	Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket. Markiezaat: Indirect, maar door verbeterde waterkwaliteit wordt ook de recreatieve functie voor het Markiezaatsmeer verbeterd. Vergroting van de biodiversiteit draagt in positieve zin bij aan de beleving van het gebied. Daarnaast wordt het bestaande																						

	<p>wandelpad op de Molenplaat verlegd naar de noordrand van de nieuwe plassen op het schiereiland, zodat er een mooie wandelroute ontstaat langs de nieuwe natuur.</p> <p><u>Pauwels</u>: naast natuur, water en landbouw ook kansen voor cultuur en recreatie. Daarbij kan het landschapspark ook de recreatiedruk van de Loonse- en Drunense Duinen verminderen.</p>
--	--

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

<p>Maatregelen, instrumenten en output</p>	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijst naar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>Markiezaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maatregel: Het voorkomen van verslechtering Natura 2000 doelstellingen en realiseren beoogd doelbereik natuurherstel - Instrument: realisatieproject door Brabants landschap en Brabantse Delta - Output: <ul style="list-style-type: none"> o Met de aanleg van de maatregelen ontstaan 7.9 hectare aan vogeleilanden en 40 hectare foerageergebied voor (niet) broedvogels. Tevens ontstaat een areaalvergroting voor broedomstandigheden van 60 hectare rondom de Spuitkop en 22 hectare rondom de Molenplaat voor aangewezen broedvogels. <p>Pauwels (fase 1):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maatregel: realiseren Recropassage over N261 tussen huis ter heide en Loonse- en Drunense Duinen - Instrument: realisatieproject door Gemeente Tilburg - Output: 1 recropassage, herstelde verbinding tussen twee N2000-gebieden voor fauna (prioritaire diersoorten zoals Boomkikker, Rugstreeppad, Kamsalamander en kleine en grotere zoogdieren zoals Das, Ree en de kleine marterachtigen, zoals Bunzing, Hermelijn, Wezel. Tevens wordt hiermee een recreatieve verbinding gerealiseerd in de nabijheid van de stad Tilburg. <p>Nadere toelichting:</p> <p><u>Markiezaat</u></p> <p>In dit integrale plan zijn doelen voor N2000, Natuurnetwerk Brabant, waterkwaliteit en droogte aanpak meegenomen (inclusief het broedeiland voor vogels). De middelen worden aangevraagd in dit versnellingspakket aangezien Markiezaat geen stikstofgevoelige natuur betreft (eis Landelijk Programma Natuur (LPN)), maar wel in de breedte bijdraagt aan de NPLG-doelen. Waterschap Brabantse Delta en Brabants Landschap hebben het project gezamenlijk voorbereid.</p> <p>Voor het Markiezaat wordt al enkele tijd gesproken over de realisatie van zogenaamde 'broedeilanden' ten behoeve van de broedvogels van open pionier situaties. Hiertoe behoren ook verschillende van de onder Natura 2000 voor het gebied aangewezen broedvogels en niet-broedvogels met een instandhoudingsverplichting. Deze soorten vinden binnen het huidige gebied (te) weinig ruimte om aan de behoudsdoelstellingen voor voldoende broed- en foerageergelegenheid te voldoen. Een neveneffect van de aanleg van broedeilanden met omliggende geulen/slenken is tevens dat er op grotere oppervlakten luwe en ondiepere delen ontstaan waardoor er helderder water ontstaat (door bezinking slib) ter bevordering van de kwaliteit. Hierdoor kan onderwater flora beter groeien en wordt daarmee ook een betere kwaliteit foerageergebied voor diverse watervogels (waaronder verschillende Natura 2000 soorten) verwacht. Hoewel het gebied als niet-stikstofgevoelig is beoordeeld komen er vanuit de wetenschap op basis van voortschrijdend inzicht signalen dat de verhoogde stikstofgehalten in lucht en (grond)water toch invloed hebben op het functioneren en de ontwikkeling van het gebied en daarmee als functie voor de verschillende soorten. Zo zou er een versnelde successie van de pioniervegetaties plaatsvinden waardoor er intensief beheer nodig is</p>
--	---

hetgeen in negatieve zin doorwerkt in de aanwezigheid van voldoende geschikt broedbiotoop. Daarnaast zouden hoge slib en voedselconcentraties in het water leiden tot een lage doorzichtigheid van het water en daardoor minder geschikt als foerageergebied zijn.

Als herstelmaatregelen zijn de aanleg van een zestal eilanden voorzien met een gezamenlijke oppervlakte van 7,9 hectare, optimalisatie van de Molenplaat met een oppervlakte van 44,6 hectare evenals de aanleg van een viertal slenken/geulen. Met de optimalisatie van de Molenplaat en aanleg van de vogeleilanden ontstaat een areaalvergroting van 60 hectare broedbiotoop voor de kluut, strandplevier, bontbekplevier en lepelaar en zo'n 40 hectare kwaliteitsverbetering van foerageergebied diverse aangewezen niet-broedvogels.

Naast voorgenoemde herstelmaatregelen zijn enkele specifieke watermaatregelen voorzien. Met de aanleg van een viertal slenken/geulen ter hoogte van de Molenplaat, de nog aan te leggen broedeilandengroep en de Spuitkop, ontstaat op grotere oppervlakten van Markiezaatsmeer luwe en ondiepere delen. De luwere delen dragen bij aan het vergroten van het areaal helder water (door bezinking slib) hetgeen in positieve zin bijdraagt aan vergroting van doorzicht in het water en ontwikkeling van watervegetatie. Beide aspecten dragen in positieve zin bij aan de bevordering van de waterkwaliteit.

Er is gebruik gemaakt van natuurlijke processen (Building with Nature) om het ontwerp te versterken, door vormgeving van de eilanden. Ontwikkeling van luwte achter het westelijke broedeiland. Gebruik van natuurlijke dynamiek van het waterpeil op het Markiezaatsmeer om vegetatiesuccessie terug te dringen. De geulen rondom de broedeilanden, langs de Spuitkop en de nieuwe geul langs het Molenplaatslik worden een halve meter dieper aangelegd dan de vereiste diepte van NAP -1,00 m. Hiermee zijn de geulen robuuster en zal het langer duren voor de geulen door aanslibbing te ondiep worden. De geulen dragen tevens bij aan de doorstroming van het Makiezaatsmeer en daarmee indirect aan waterkwaliteitsverbetering.

Landschapspark Pauwels

Landschapspark Pauwels is een grootschalige landschaps- en natuurontwikkeling, als zijnde één van de drie zogenaamde “stadsregionale parken” in Tilburg. Hiermee wordt op lange termijn een vitale, gezonde en duurzame stad behouden, waarin ruimte is voor economische en maatschappelijke ontwikkelingen die worden afgestemd op de natuurlijke leefomgeving en elkaar waar mogelijk versterken. Ook vanuit klimaatadaptatie is het Landschapspark Pauwels een sleutelproject om uitvoering te geven aan het gemeentelijk water- en klimaatbeleid.

Het Landschapspark Pauwels is de schakel tussen natuurgebieden Huis ter Heide en de Loonse- en Drunense Duinen (N2000, met daarin onder meer de natuurgebieden de Brand en de Leemkuilen).

De eerste fase waarvoor nu middelen worden aangevraagd is voor de ‘recropassage’. Middels deze ecologische verbinding over de N261 wordt uitwisseling van flora en fauna tussen Huis ter heide en Natura 2000-gebied de Loonse- en Drunense Duinen in de toekomst mogelijk. Het is onzeker of het mogelijk is om dit onderdeel van Pauwels uit LPN-middelen te financieren, gezien de vereiste voor LPN dat het een directe bijdrage moet leveren aan versnelling van het herstel van stikstofgevoelige natuur. De recropassage draagt echter wel direct bij aan de NPLG-doelen.

Naast deze recropassage wordt binnen Landschapspark Pauwels onder andere ingezet op grootschalige natuurrealisatie, nieuw bos, klimaatadaptatie en anti-verdrogingsmaatregelen, waarmee onder andere ook de kwelstromen naar Natura 2000-gebied de Loonse- en Drunense Duinen weer wordt versterkt. In dit proces van gebiedsontwikkeling van het Landschapspark wordt ook de aanwezige landbouw meegenomen. Aangezien dit een zorgvuldig proces met betrokkenen vraagt, kent dit een langere doorlooptijd en voorbereiding dan de recropassage als afzonderlijk

	<p>project binnen Landschapspark Pauwels. Deze zijn in de tijd en in procedure dan ook los van elkaar gekoppeld.</p> <p>Ecologische meerwaarde Een van de speerpunten binnen Pauwels is het realiseren van een ecologische verbinding over de N261 (een “recropassage”), waardoor uitwisseling van flora en fauna tussen Huis ter heide en Natura 2000-gebied de Loonse- en Drunense Duinen in de toekomst mogelijk wordt. Naast deze recropassage wordt binnen Landschapspark Pauwels onder andere ingezet op grootschalige natuurrealisatie, nieuw bos, anti-verdrogingsmaatregelen, waarmee onder andere ook de kwelstromen naar N2000-gebied de Loonse- en Drunense Duinen weer wordt versterkt. In dit proces van gebiedsontwikkeling van het Landschapspark wordt ook de aanwezige landbouw meegenomen. Aangezien dit een zorgvuldig proces met betrokkenen vraagt, kent dit een langere doorlooptijd en voorbereiding dan de recropassage als afzonderlijk project binnen Landschapspark Pauwels. Deze zijn in de tijd en in procedure dan ook los van elkaar gekoppeld. Voor de recropassage is de voorbereiding dermate ver gered dat de aanbesteding in Q3/Q4 2023 kan plaatsvinden. De recropassage is fase 1, de verdere gebiedsontwikkeling vormen de volgende fasen. Voor fase 1 worden nu middelen aangevraagd.</p> <p>Recro-passage Versnippering van natuurgebieden is een bekend probleem dat het natuurlijke dispersiegedrag (verspreiding) van dieren en planten in de weg staat en vaak onnodige sterfte oplevert. Dit speelt ook ten noorden van Tilburg, waar de problematiek begin jaren zeventig versterkt is door de aanleg van de N261. Zowel de beide van oorsprong vochtige natuurgebieden Huis ter Heide en De Brand, als de omgeving ertussen, zijn al decennialang onderhevig aan snelle verandering van landgebruik, verdroging, ontbossing e.a. . In de afgelopen jaren zijn stappen gezet om tot herstel van de oude natuurlijke “bolwerken” te komen, en wat nu nog ontbreekt is het herstellen van de schakels tussen de gebieden, waar de recropassage een sleutelrol in vervult. Bijzonder is dat hierbij nadrukkelijk wordt ingezet op “een verbindingzone voor mens én dier”, het zogenaamde “reproduct”. Deze vormt een van de speerpunten in de beoogde ontwikkelingen binnen het Landschapspark Pauwels als “Poort van Pauwels”. De verbinding voor prioritaire diersoorten zoals Boomkikker, Rugstreeppad, Kamsalamander en kleine en grotere zoogdieren zoals Das, Ree en de kleine marterachtigen (Bunzing, Hermelijn, Wezel), wordt gecombineerd met een verbinding waar fietsers en wandelaars de N261 kunnen passeren. Hiermee worden ook de recreatieve verbindingen van en rondom de stad versterkt.</p>
<p>Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)</p>	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>In deze fase is het doelbereik niet relateerbaar (in verhouding) tot het totale gebiedsprogramma en de totale opgave. In zijn algemeenheid en in kwalitatieve zin valt te zeggen dat de maatregelen bijdragen aan de NPLG-doelen voor stikstof, natuur en klimaat.</p>
<p>Onderbouwing</p>	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage.</i></p> <p><i>Waarom draagt dit bij aan systeemherstel?</i></p> <p><i>Geef, als relevant, weer welke alternatieve maatregelen en instrumenten zijn afgewogen en op welke gronden deze zijn afgevalen (bijvoorbeeld effectiviteit, doelmatigheid, legitimiteit en/of draagvlak).</i></p> <p>Markiezaatsmeer: er zijn onderzoeksrapporten van SOVON, waaruit de effectiviteit van aanleggen broedeilanden blijkt, waaronder het rapport van SOVON: de Boer P. 2023. Broedvogels en broedsucces van Visdief en Noordse Stern op het broedeiland Stern in de Eems in 2022. Sovon-rapport 2023/03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. Dit project is sterk lijkend op de Marker wadden, de Marker</p>

	<p>wadden is opgezet vanuit een onderzoeksvraag naar Broedeilanden. Nader onderzoek voor daadwerkelijke inrichting vindt plaats.</p> <p><u>Pauwels</u>: er zijn geen locatiespecifieke onderzoeken uitgevoerd door de provincie. De effecten van deze (omvormings-)maatregelen zijn echter wel in diverse onderzoeken en rapporten reeds aangetoond. Nader onderzoek voor daadwerkelijke inrichting vindt plaats.</p>
--	---

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <p>Markiezaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brabants Landschap (eindverantwoordelijke voor realisatie) - Waterschap Brabantse Delta <p>Pauwels:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gemeente Tilburg (eindverantwoordelijke voor realisatie) - Efteling
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <p>Er zijn geen signalen dat er voor het in uitvoering nemen van deze maatregelen (de recropassage en vogeleilanden) procedures met een lange looptijd (of met hoog risico op vertraging) doorlopen moeten worden. Zo zijn de maatregelen en plannen uitgewerkt in samenwerking met de partners, waarbij de uitwerking van de recropassage reeds grotendeels is gedaan voor de start van het GGA proces. Gezamenlijk met de partners wordt – na duidelijkheid op de financiering – voor de recropassage de aanbestedingsprocedure en laatste stappen tot realisatie vormgegeven.</p> <p>Het Markiezaatsmeer is in eigendom van Brabants Landschap. Voor het project zijn nog geen procedures doorlopen. Het project moet nog vanaf de vooronderzoeken naar eindfase worden uitgewerkt (w.o. de ontgrondingsvergunning). Met Brabants Landschap zal de verdere planvorming voor het Markiezaat vormgegeven wanneer de middelen beschikbaar komen.</p>
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p><i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p> <p>Pauwels is vanuit het GGA gebiedsproces opgewerkt met in de breedte draagvlak voor de realisatie van de opgenomen maatregelen. Ook in de verdere uitwerkings- en realisatiefase zal het GGA proces doorlopen om de participatie te borgen.-Het Markiezaatsmeer is in de driehoek provincie Noord-Brabant – Brabants Landschap – waterschap Brabantse Delta uitgewerkt.</p>

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p><i>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</i></p> <p>Markiezaat: De middelen worden aangevraagd in dit versnellingspakket aangezien het Markiezaat geen stikstofgevoelige natuur betreft (eis Landelijk Programma Natuur (LPN)), maar wel in de breedte bijdraagt aan de NPLG-doelen.</p> <p>Pauwels: De middelen worden aangevraagd in dit versnellingspakket aangezien Pauwels geen stikstofgevoelige natuur betreft (eis Landelijk Programma Natuur (LPN)), maar wel in de breedte bijdraagt aan de NPLG-doelen.</p>
----------------------------	---

<p>Kostenraming⁴</p>	<p>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specificeer de kosten per type maatregel. • Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen). • Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden. • Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is. • Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten. • Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW. • Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket. • Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden). <table border="1" data-bbox="408 488 1457 674"> <thead> <tr> <th>2a. Markiezaat</th> <th></th> <th></th> <th>Budget</th> <th>Subsidie/ Opdracht</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fase 1: Voorbereiden en realiseren vogeleilanden (deel 1)</td> <td></td> <td></td> <td>€ 7.000.000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Fase 2: Realiseren vogeleilanden (deel 2)</td> <td></td> <td></td> <td>Pm, schatting 13mln</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="5">2b. Pauwels</td> </tr> <tr> <td>Fase 1: Realisatie Recropassage</td> <td></td> <td></td> <td>€ 2.000.000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Fase 2-5: Natuur- en watermaatregelen</td> <td></td> <td></td> <td>Pm, schatting 23mln</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Uitvoeringskosten</td> <td>10%</td> <td></td> <td>€ 900.000</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Totale kosten huidige aanvraag</td> <td></td> <td></td> <td>€ 9.900.000</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Nota bene: Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel (met in deze aanvraag een gebiedsspecifiek kenmerk) die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.</i></p> <p><i>Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>	2a. Markiezaat			Budget	Subsidie/ Opdracht	Fase 1: Voorbereiden en realiseren vogeleilanden (deel 1)			€ 7.000.000		Fase 2: Realiseren vogeleilanden (deel 2)			Pm, schatting 13mln		2b. Pauwels					Fase 1: Realisatie Recropassage			€ 2.000.000		Fase 2-5: Natuur- en watermaatregelen			Pm, schatting 23mln		Uitvoeringskosten	10%		€ 900.000		Totale kosten huidige aanvraag			€ 9.900.000	
2a. Markiezaat			Budget	Subsidie/ Opdracht																																					
Fase 1: Voorbereiden en realiseren vogeleilanden (deel 1)			€ 7.000.000																																						
Fase 2: Realiseren vogeleilanden (deel 2)			Pm, schatting 13mln																																						
2b. Pauwels																																									
Fase 1: Realisatie Recropassage			€ 2.000.000																																						
Fase 2-5: Natuur- en watermaatregelen			Pm, schatting 23mln																																						
Uitvoeringskosten	10%		€ 900.000																																						
Totale kosten huidige aanvraag			€ 9.900.000																																						
<p>Dekkingsvoorstel</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad. • Specificeer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak. • Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden. • Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe⁵. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.) <p>Dekking van de hierin opgenomen maatregelen wordt voorzien vanuit Transitiefonds.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>																																								
<p>Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma (totaal maatregelpakketten)</p>	<p>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>																																								

⁴ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

⁵ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

<p>Risico's en beheersmaatregelen</p>	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <p>Specifieke projectrisico's dienen samen met de partners Brabants Landschap en Gemeente Tilburg nader te worden uitgewerkt. De eindverantwoordelijkheid voor de realisatie ligt bij deze partners, dit geldt daarmee ook voor de risicobeheersing.</p> <p>Te verwachten risico's:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beide projecten: <ul style="list-style-type: none"> o Financieel: gezien de hoeveel aanneemwerk en de huidige aanbestedingsdynamiek zijn kostenstijgingen/ fluctuaties te verwachten. In het budget is hierin reeds een risicopost voor opgenomen o Tijd: mogelijk een langere doorlooptijd als gevolg van vertraging - Markiezaatsmeer <ul style="list-style-type: none"> o Ontgrondingsprocedure tbv afgraven zand (tijd) in geval van Markiezaatsmeer o Afwijkende resultaten, van de nog uit te voeren partijkeuringen, die beperkingen opleggen aan het toepassen van het vrijkomende zand in het gebied of daarbuiten o Langere vergunningenprocedures, vanwege bezwaren/ intreding Omgevingswet o Lagere marktwaarde van het vrijkomende zand i.k.v. financiering van het project <p>Brabant borgt de risico's op de uitvoering in nadere afspraken met de eindverantwoordelijke partners en deze vormen een actief onderdeel van de sturings- en verantwoordingslijnen.</p>
---------------------------------------	--

5. Aanpak met planning en mijlpalen

<p>Aanpak</p>	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring⁶ van de voortgang.</i></p> <p>Zie onder</p>
<p>Planning met mijlpalen en afronding</p>	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <p>Markiezaat: Vorbereidingsfase</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voorbereiding; Aanbesteding van het bouwteam. In deze fase wordt de scope van het project vastgesteld, de taken en verantwoordelijkheden van de partijen in het bouwteam bepaald en wordt de benodigde bouwteam overeenkomst en aanbestedingsleidraad (inclusief EMVI-criteria) opgesteld (2 maanden) 2. De aanbesteding; In deze fase wordt de meest geschikte opdrachtnemer-realisatie gecontracteerd (2 maanden) 3. Bouwteamfase; In deze fase worden de activiteiten in bouwteam uitgevoerd zoals het uitvoeren van de benodigde onderzoeken, het opstellen van het uitvoeringsgericht ontwerp, opstellen van het realisatiecontract en aanvragen van de vergunningen (4 – 8 maanden) 4. De aanbidding; In deze fase krijgt de opdrachtnemer-realisatie de kans op een definitieve aanbidding te doen voor het realiseren van het project. Dit betreft een één op één aanbidding en is mogelijk door het toepassen van het bouwteam. Opdrachtgever beoordeeld deze aanbidding en neemt een besluit m.b.t. het opdragen van de uitvoeringsovereenkomst. Opdrachtgever kan besluiten n.a.v. het bouwteam het project niet op te dragen (2 maanden) <p>Realisatiefase</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Realisatie Molenplaat; Ontgraven grond en directe afvoer naar locatie van toepassing (46 weken), vervolgens inrichting en afwerking (4 weken). 2. Realisatie Markiezaatsmeer; Ontgraven Molenplaat met cutterzuiger, transport via drijvende leiding en aanleg broedeilanden (25 weken)

⁶ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

	<p><u>Pauwels:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Voorbereiding; Aanbesteding van het bouwteam. In deze fase wordt de scope van het project vastgesteld, de taken en verantwoordelijkheden van de partijen in het bouwteam bepaald en wordt de benodigde bouwteam overeenkomst en aanbestedingsleidraad (inclusief EMVI-criteria) opgesteld (3-4 maanden) 2. De aanbesteding; In deze fase wordt de meest geschikte opdrachtnemer-realisatie gecontracteerd (5-6 maanden) 3. Planuitwerking en realisatiefase; In deze fase worden de activiteiten uitgevoerd zoals het uitvoeren van de benodigde onderzoeken, het opstellen van het uitvoeringsgericht ontwerp, opstellen van het realisatiecontract en aanvragen van de vergunningen. Daarna realisatie Recropassage; graafwerkzaamheden, realiseren kunstwerk, afwerken (12-15 maanden)
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>Voor beide projecten geldt dat deze in een vergevorderd stadium zijn van uitwerking. Na duidelijkheid op de financiering kunnen de projectplannen – daar waar nodig – nader uitgewerkt worden. Zoals eerder omschreven kan er spoedig worden gestart met de recropassage (Pauwels).</p> <p>Het Markiezaatsmeer staat ook bij Brabants Landschap hoog op de prioriteitenlijst. Met duidelijkheid op de financiële dekking kan er ook spoedig worden overgegaan op de resterende voorbereidende acties.</p>

3. Versterking natuur- en bosareaal

3a. Groenblauwe dooradering en 3b. Bosrevitalisatie

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket. 3a. Groenblauwe dooradering en 3b Bosrevitalisatie
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Terrein beherende organisaties • Particulieren • Agrarische ondernemers • Agrarische Natuurcollectieven • ZeeBra (administratief uitvoeringsorgaan voor o.a. agrarische natuurcollectieven) • Waterschappen (Aa en Maas, De Dommel, Waterschap Brabantse Delta, Waterschap Rivierenland)
Gebied /locaties	De middelen zullen worden aangewend binnen de provincie Noord-Brabant. Over het algemeen in het agrarisch gebied (dwz buiten het Natuurnetwerk Brabant en buiten het stedelijk gebied) en bestaande bossen binnen het Natuurnetwerk Brabant.
Kern van de maatregel	<p>1. Groenblauwe dooradering - realisatie</p> <p>Groenblauwe dooradering is een opgave voor het hele Brabantse landelijk gebied en is, met name op de hoge zandgronden, goed te combineren met de opgave voor de bossenstrategie en op de lagere gronden met waterberging/infiltratievelden. Deze opgaven versterken elkaar. In het Beleidskader Natuur 2030 is opgenomen dat de provincie toewerkt naar minimaal 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied in 2030.</p> <p>Binnen de overgangsgebieden en bufferzones wordt ingezet op een hoger percentage groenblauwe dooradering dan daarbuiten, namelijk 10% - 15%. Ten noorden van de scheidslijn tussen zand en klei (de 'Naad van Brabant'), zetten we in op circa 5% dooradering. Ten zuiden van deze scheidslijn streven we naar 5% - 10%.</p> <p>De totaalopgave voor Groenblauwe dooradering komt neer op 14.400 hectare. Met dit maatregelen pakket wordt verwacht hier 170 hectare van te realiseren.</p> <p>2. Groenblauwe dooradering - instandhouding</p> <p>Voor realisatie van groenblauwe dooradering is het voor grondeigenaren belangrijk een toekomstperspectief te bieden. Voor vrijwillige medewerking is het van belang dat ze weten hoe de gebruiksmogelijkheden in de toekomst zijn en hoe omgegaan wordt met het waardeverlies van hun gronden. Hierin wordt een tweesporenbeleid gevolgd welke beide een gelijke doelrealisatie en kostenomvang kennen. Enerzijds wordt er gekozen voor vergoeding van grondwaardedaling bij omzetting van landbouwgrond naar natuurgrond. Anderzijds wordt ingezet op een garantie op langjarig agrarisch natuurbeheer.</p> <p>3. Bosrevitalisatie</p> <p>Nieuw bos en revitalisering van bestaand bos is nodig voor herstel van de biodiversiteit en voor meer CO2-opslag. Daarnaast zorgen bossen voor aanvullende ecosysteemdiensten, zoals verbeterde waterkwaliteit (KRW), ruimte voor recreatie en een bijdrage aan de circulaire economie (biobased).</p> <p>Voor de revitalisering van de bossen is een concept-revitaliseringsplan opgesteld en dat in afstemming met WENR en Arboribus Silva momenteel door de Unie van Bosgroepen verder in detail wordt uitgewerkt. Het concept-revitaliseringsplan kan op een nader</p>

	<p>moment worden gedeeld. Deze maatregel wordt - gezien de NDA-analyses – prioritair ingezet in de stikstofgevoelige gebieden.</p> <p>CO2-vastlegging van de 20.000 ha bos op zandgronden tot 2030 komt ongeveer op 0,04 Mton additionele vastlegging. Hierbij wordt uitgegaan van 75% naaldbos op zandgronden, waar 50% naaldbos is en 50% gemengd bos. De overige 25% bos staat op leemgronden of in beekdalen en zijn overwegend loofbossen. In totaal worden 7.500 ha naaldbos, 5.000 ha loofbos en 7.500 ha gemengd bos gerevitaliseerd tot 2030. Met deze no-regret maatregel voor 2024/2025 maken we een start met 5000 ha.</p> <p>Realisatie De werkzaamheden die binnen deze maatregel zijn opgevoerd staan gepland voor 2024-2025. Beheermaatregelen na 2026 zijn géén onderdeel van het pakket, met uitzondering die maatregelen welke het onderdeel grondwaardedaling zouden kunnen vervangen.</p> <p>Binnen een aantal GGA-gebiedprocessen zijn al enkele concrete maatregelen in beeld, zoals bij het Ulvenhouts Bos (bosuitbreiding, versterking EVZ en realisatie NNB), Loonse- en Drunense Duinen (groenblauwe dooradering en bos), Vlijmens Ven/ Moerputten/ Bossche Broek (bosrevitalisatie),</p> <p>De realisatie van de dooradering draagt bij aan de doelen van het aanvalsplan Landschap, de GLB-doelen en transitie naar een duurzame/ natuurinclusieve landbouw. De realisatie van groenblauwe dooradering en het revitaliseren van bossen draagt bij aan een breed pallet van doelen, die zowel binnen het NPLG als binnen de beleidsterreinen van de provincie zijn benoemd. Daarnaast zorgen de maatregelen voor een uitbreiding van het netwerk van veldcoördinatoren en veldmedewerkers met de kennis die zij hebben over aanleg en beheer van landschapselementen en maatregelen in het buitengebied. Deze investering draagt bij aan de realisatie en implementatie van toekomstige maatregelen onder het BPLG.</p>
Kosten en dekking	<p><i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p> <p>Totale kosten voor de voorgestelde maatregelen zijn geraamd op € 37.811.563</p> <p>In de berekening zijn alleen de doelen voor voorliggend maatregelfiche opgenomen. Deze zijn aanvullend op de reeds bestaande inzet in Noord-Brabant van provincie, gemeenten en waterschappen bij de realisatie van groenblauwe diensten middels de Stimuleringsregeling Landschap (Stila). Ook worden deze middelen ingezet naast reeds bestaand Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) (samen met waterschappen) en bestaande inzet op bosrevitalisering met de subsidieregeling natuur paragraaf 10-bosrevitalisering. Brabant investeert reeds uit eigen middelen in bosrevitalisering maar deze middelen zijn beperkt. Naast deze reeds bestaande inzet / middelen wordt er voor de bosrevitalisering een beroep gedaan op het Transitiefonds.</p>
Bijlagen	<p><i>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak.</i></p> <p>Voor Bosrevitalisatie is een concept revitaliseringsplan beschikbaar. Indien gewenst kan deze separaat gedeeld worden.</p>

2. Nadere toelichting

1. Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	<p><i>Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma.</i></p> <p>Groenblauwe dooradering is een opgave voor het hele Brabantse landelijk gebied en bestaat onder meer uit ecologisch beheerde dijken, vaarten, waterlopen, bermen, hagen, houtwallen, lanen, drassige zones, landschapselementen en kruidenranden bij akkers. Groenblauwe dooradering is met name op de hoge zandgronden goed te combineren met de opgave voor de bossenstrategie en op de lagere gronden met waterberging/infiltratievelden. Deze opgaven versterken elkaar. In het Beleidskader Natuur 2030 is opgenomen dat de provincie toewerkt naar minimaal 10% groenblauwe</p>
--	--

dooradering van het landelijk gebied in 2030. Hiertoe rekenen we ook de bestaande en nog in te richten Ecologische Verbindingszone's (EVZ's) en landschapselementen die worden ingericht met behulp van de Stimuleringsregeling Landschap (STILA). Afhankelijk van de kenmerken van het landschapstype en het landgebruik zal de mate waarin we groenblauwe dooradering realiseren verschillen. Binnen de overgangsgebieden en bufferzones wordt ingezet op een hoger percentage groenblauwe dooradering dan daarbuiten, namelijk 10% - 15%. Ten noorden van de scheidslijn tussen zand en klei (de 'Naad van Brabant'), zetten we in op circa 5% dooradering. Ten zuiden van deze scheidslijn streven we naar 5% - 10%.

De totaal opgave voor Groenblauwe dooradering komt neer op 14.400 hectare. Met dit maatregelen pakket wordt verwacht hier 170 hectare van te realiseren.

Bosrevitalisatie

60.000 hectare revitalisatie van bestaande bossen in 2050. Nieuw bos en revitalisering van bestaand bos is nodig voor herstel van de biodiversiteit en voor meer CO2-opslag. Daarnaast zorgen bossen voor aanvullende ecosystemendiensten, zoals verbeterde waterkwaliteit (KRW), ruimte voor recreatie en een bijdrage aan de circulaire economie. Voor de aanleg van nieuw bos verkennen we de mogelijkheden voor synergie met de opgaven in beekdalen, in overgangsgebieden (denk aan groenblauwe dooradering) en langs de rivieren de Maas en Rijn-Merwedees. Bij revitalisatiemaatregelen van de bossen richten we ons op het herstel van de veerkracht van de bosesystemen. Voor deze aanvraag wordt hierbij de inzet geprioriteerd naar de stikstofgevoelige gebieden. Bossen moeten in staat zijn zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden, zonder daarbij hun essentiële functionaliteit te verliezen.

Voor de revitalisering van de bossen is een concept-revitaliseringsplan opgesteld en dat in afstemming met WENR en Arboribus Silva momenteel door de Unie van Bosgroepen verder in detail wordt uitgewerkt. De detaillering moet leiden tot een prioritering in de tijd, ten aanzien van problematiek en maatregelen en in geografische zin. Het concept-revitaliseringsplan is op verzoek te delen. Het ontwerp-revitaliseringsplan dat door de provincie Noord-Brabant is opgesteld, beschrijft dat de provincie 60.000 ha bos op (voornamelijk) zandgronden wil revitaliseren tot 2050 en 20.000 ha bos tot 2030. Bossen binnen N2000 worden geprioriteerd met daarnaast bossen die in slechte staat verkeren. Deze prioritering zal tot 2030 tot de hoogste biodiversiteitswinst leiden.

De uitvoering van de planning is afhankelijk van mogelijkheden en wensen van de terreinbeheerders. Daarnaast is dit afhankelijk van de beschikbare middelen. Momenteel worden bosrevitaliseringsprojecten gefinancierd met zowel provinciale middelen (biodiversiteit en leefgebieden) als LPN-middelen (versnellen herstel Natura 2000-gebieden). Deze reeds beschikbare middelen zijn onvoldoende om de kosten voor de revitaliseringsopgave te dekken. De haalbaarheid van de revitaliseringsopgave is daarom (mede) afhankelijk van toekomstige middelen uit het transitiefonds in het kader van het NPLG.

CO2-vastlegging van de 20.000 ha bos op zandgronden tot 2030 komt ongeveer op 0,04 Mton additionele vastlegging. Hierbij wordt uitgegaan van 75% naaldbos op zandgronden, waar 50% naaldbos is en 50% gemengd bos. De overige 25% bos staat op leemgronden of in beekdalen en zijn overwegend loofbossen. In totaal worden 7.500 ha naaldbos, 5.000 ha loofbos en 7.500 ha gemengd bos gerevitaliseerd tot 2030.

Op dit moment is de vitaliteit van de bossen niet nauwkeurig in beeld. Daarom kunnen bestaande kengetallen voor CO2-vastlegging niet goed worden toegepast en betreft bovenstaande berekening een grove schatting. Additionele CO2-vastlegging wordt onderdeel van een vervolgoopdracht om het bestaande revitaliseringsplan verder te verfijnen.

Voor 5.000 ha bosrevitalisering wordt nu een beroep gedaan op het Transitiefonds. T.z.t. zal voor de overige hectares aanvullend een beroep worden gedaan op het Transitiefonds en het Landelijk Programma Natuur.

Doelbereik NPLG	<p>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofdoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig.</p>																												
	<table border="1"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0= niet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2=beperkt</td> </tr> <tr> <td></td> <td colspan="3">NPLG doelen</td> <td>5=aanzienlijk</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Nat/stik</td> <td>Water</td> <td>Klimaat</td> <td>Landbouw perspectief</td> </tr> <tr> <td>3a GBDA en 3b Bosrevitalisatie</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>5</td> <td>0</td> </tr> </table>									0= niet					2=beperkt		NPLG doelen			5=aanzienlijk		Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief	3a GBDA en 3b Bosrevitalisatie	5	2	5
				0= niet																									
				2=beperkt																									
	NPLG doelen			5=aanzienlijk																									
	Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief																									
3a GBDA en 3b Bosrevitalisatie	5	2	5	0																									
	<p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwantitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding 																												
Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	<p>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</p> <p>Niet van toepassing, immers eerste oplevering BPLG.</p>																												
Meekoppelkansen	<p>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</p> <p>We zien een grote transitie in het buitengebied aankomen die naast veel maatregelen ook veel capaciteit, kennis en kunde vraagt. Het gekozen instrumentarium zorgt naast de realisatie van doelen ook voor capaciteitsopbouw van onafhankelijke externe adviseurs in het buitengebied die in staat zijn om agrariërs te begeleiden bij het nemen van maatregelen. Deze kennis en capaciteitsopbouw is ook nodig om te ontwikkelen voor toekomstige maatregelen die hierop voort kunnen bouwen. Hier ligt bijvoorbeeld een uitgelezen meekoppelkans met de pilot Groenblauwe Dooradering in het Van Gogh Nationaal Park (trekker Brabants Landschap).</p>																												

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijst waar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</p> <p>1. Realisatie groenblauwe dooradering.</p> <p>Instrument: Catalogus groenblauwe diensten Maatregelen die toezien op aanleg en inrichtingsmaatregelen voor natuur op landbouwgronden, landschap in landbouw of natuurgebieden, natuur of blauwe diensten op landbouwgronden. Voor deze maatregelen bestaat al een regeling die zal worden aangepast om het doelbereik te vergroten. Hierbij gaat het om de Stimuleringsregeling Landschap (Stila). Deze regeling krijgt een provinciale versie (zonder samenwerking met gemeenten) met de mogelijkheid voor grotere aanvragen.</p> <p>Instrument: ondersteunende dienstverlening Veldcoördinatoren en Veldmedewerkers Inzet van een ondersteuningsnetwerk van Veldcoördinatoren (van de Stila-regeling) en Veldmedewerkers (van de Agrarische collectieven). Zij ondersteunen agrariërs op kennis van inrichting, beheer en processen. Deze dienstverlening aan agrariërs zal worden ingekocht door Provincie Noord-Brabant.</p>
-------------------------------------	--

	<p>2. Beheer en/of instandhouding groenblauwe dooradering.</p> <p><u>Instrumenten</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Subsidie Natuur- en Landschapsbeheer voor het beheer van natuur binnen het natuurnetwerk (<i>geen onderdeel aanvraag</i>) • NSP eco-regelingen voor vergoeding van ecosystemendiensten binnen het gemeenschappelijk landbouwbeleid. (<i>geen onderdeel aanvraag</i>) • Catalogus groenblauwe diensten Voor functiewijziging en bijbehorende grondwaardedaling • Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) met afspraken met het rijk over financiële dekking voor langjarig beheer <p>Voor beheer en/of instandhouding voorzien we een breed scala aan mogelijkheden maar ook onzekerheden. Voor de No-regret maatregelen laten we ons daarom leiden door de vraag uit de praktijk. Hierdoor kunnen projecten die draagvlak hebben onder aanvragers snelheid maken. Uitgangspunt hierbij is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Indien gronden toegevoegd worden aan het Natuurnetwerk, worden gronden afgewaardeerd en zal beheer worden bekostigd uit de subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer. Deze is geen onderdeel van deze aanvraag. • Indien het agrarische gronden zijn, kunnen gronden door agrariër worden toegevoegd aan zijn areaal en worden beheerd door agrariër met gebruikmaking van de eco-regelingen. De eco-regelingen zijn geen onderdeel van deze aanvraag. • Indien gronden door aanvrager worden omgezet naar natuurgrond is het mogelijk een grondwaardedaling uit te keren. Voor gronden buiten het natuurnetwerk is er geen beheervergoeding beschikbaar. Wel zal gekeken worden of er mogelijkheden zijn binnen de bestaande Stimuleringsregeling landschap. De bestaande regeling is geen onderdeel van deze aanvraag. • Voor groepen agrariërs die gezamenlijk een aanvraag doen, wordt ervan uitgegaan dat de gekapitaliseerde kosten voor langjarig beheer gelijk zijn aan de kosten grondwaardedaling. Voor doelbereik van het BPLG kan er gekozen worden voor extensivering (afwaardering grond) of beheer (in dit geval ANLb). Indien er voor beheer gekozen wordt, vindt het beheer plaats middels het ANLb. Daarmee is er geen onderscheid gemaakt in de kosten per hectare voor waardedaling of voor beheer onder het ANLb. Voor een verdere uitwerking onder het ANLb (na de periode waar deze aanvraag op toeziet) dienen met LNV verdere afspraken te worden gemaakt. <p>3. Bosrevitalisering</p> <p><u>Instrumenten:</u> Catalogus groenblauwe diensten</p> <p>Maatregelen die toezien op aanleg en inrichtingsmaatregelen voor natuur. Voor deze maatregelen bestaat al een regeling die zal worden aangepast om het doelbereik te vergroten. Hierbij gaat het om de Subsidieregeling natuur onder paragraaf 10-bosrevitalisering. Deze regeling zal met een hoger plafond wordt opengesteld.</p> <p>De output:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 170 ha ingerichte groenblauwe dooradering 2) 170 ha grond die duurzaam onder agrarisch natuurbeheer valt of is afgewaardeerd naar natuur met instandhoudingsverplichting 3) 5.000 ha gerevitaliseerd bos
<p>Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)</p>	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>In deze fase is het doelbereik niet relateerbare (in verhouding) tot het totale gebiedsprogramma en de totale opgave. In zijn algemeenheid en in kwalitatieve zin valt te zeggen dat de maatregelen bijdragen aan de NPLG-doelen voor stikstof, natuur en klimaat.</p>

	<p>Voor groenblauwe wordt voorzien dat 6% (van de 10% = 24.000 hectare) nog gerealiseerd moet worden. Deze aanvraag bevat de eerste 170 hectare.</p> <p>Voor bosrevitalisatie wordt 60.000 hectare voorzien tot 2050 en 20.000 ha tot 2030, deze aanvraag bevat de eerste 5.000 hectare.</p>
Onderbouwing	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal-economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Waarom draagt dit bij aan systeemherstel?</i></p> <p>We zien een grote transitie in het buitengebied aankomen die naast veel maatregelen ook veel capaciteit, kennis en kunde vraagt. Het gekozen instrumentarium zorgt naast de realisatie van doelen ook voor capaciteitsopbouw van onafhankelijke externe adviseurs in het buitengebied die in staat zijn om agrariërs te begeleiden bij het nemen van maatregelen. Want naast een fysieke transitie betreft het hier ook een maatschappelijke transitie. Deze kennis en capaciteitsopbouw is ook nodig om te ontwikkelen voor toekomstige maatregelen die hierop voort kunnen bouwen. En zorgt er eveneens voor dat deelnemers in het buitengebied hierin kunnen worden meegenomen.</p> <p>Voor grondwaardedaling of langjarig agrarisch beheer is geen keuze gemaakt. Hoewel de grondwaardedaling beter past bij voorwaarde van het NPLG hebben beiden instrumenten een vergelijkbaar doelbereik indien uitgegaan wordt dat deze ca 35 jaar in stand worden gehouden. De inzet van het instrument ANLb zou daarmee als alternatief voor grondwaardedaling bespreekbaar moeten zijn.</p> <p>De provincie heeft ruime kennis met het instrumentarium onder de catalogus. De regelingen die hiermee uitgevoerd worden kunnen rekenen op een groot draagvlak en naamsbekendheid in de gebieden. De verwachting is dan ook dat met een versterking en uitbreiden van deze instrumenten snel een grote groep bereikt kan worden.</p>

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Terreinbeherende organisaties: uitvoerders en aanvragers van bosrevitaliseringsprojecten • Particulieren: aanvragers van inrichtingsmaatregelen voor groenblauwe dooradering • Agrarische ondernemers: aanvragers van inrichtingsmaatregelen voor groenblauwe dooradering indien gewenst inclusief functiewijziging • Agrarische Natuurcollectieven: aanvragers van inrichtingsmaatregelen en beheer van dooradering in agrarisch natuurbeheer • ZeeBra: kennis ondersteuning voor particulieren en agrariërs • Waterschappen: mogelijke partner voor realisatie
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <p>Beide maatregelen kunnen via bestaande regelingen worden ingezet, uitbreiding van deze regelingen volstaat.</p>
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p><i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p> <p>Huidig maatregelpakket is besproken in de gebiedsprogramma's maar komen hier niet direct uit voort. Wel leunen maatregelen onder de catalogus op een lange traditie van samenwerking tussen gemeenten, waterschappen, veldcoördinatoren en de provincie.</p>

Deze samenwerking wordt voortgezet met de huidige regeling die naast de nieuwe (provinciale) regeling komt te staan. Hiermee is het mogelijk om bestaande overlegstructuren in stand te houden en informatie uit te wisselen.

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</p> <p>We zien een grote transitie in het buitengebied aankomen die naast veel maatregelen ook veel capaciteit, kennis en kunde vraagt. Door de gekozen instrumenten en aanvliegeroutes te starten kan hiermee begonnen worden.</p> <p>Met de gekozen maatregelen kiezen we voor versterking en uitbreiding van bestaand instrumentarium. De opgaven in het landelijk gebied zijn groot en provincie, boseigenaren, agrariërs beschikken niet over voldoende middelen, en sommige gevallen ook niet over de kennis of capaciteiten om de opgaven op eigen kracht te realiseren.</p> <p>De gekozen maatregelen dragen niet alleen bij aan alle doelen van het NPLG, ze ondersteunen ook de realisatie van het natuurnetwerk, met name met behulp van de EVZ's. Voor deze belangrijke ecologische verbindingen zijn momenteel geen middelen beschikbaar.</p>																																																					
Kostenraming	<p>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specificeer de kosten per type maatregel. • Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen). • Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden. • Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is. • Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten. • Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW. • Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket. • Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden). 																																																					
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Onderdeel</th> <th></th> <th>Kosten/ha</th> <th>Aantal ha</th> <th>Totaal</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Functiewijziging/ langjarig beheer met inkomstenderving</td> <td></td> <td>€ 70.125</td> <td>170</td> <td>€ 11.921.250</td> </tr> <tr> <td>Inrichting</td> <td></td> <td>€ 24.200</td> <td>170</td> <td>€ 4.114.000</td> </tr> <tr> <td>Veldcoördinatie (extern)</td> <td>15%</td> <td></td> <td></td> <td>€ 2.405.288</td> </tr> <tr> <td>Interne procesbegeleiding</td> <td>10%</td> <td></td> <td></td> <td>€ 1.603.525</td> </tr> <tr> <td>Omvorming bos op arme zandgronden</td> <td></td> <td>€ 4.918</td> <td>1.250</td> <td>€ 6.147.500</td> </tr> <tr> <td>Omvorming bos op rijke gronden</td> <td></td> <td>€ 1.814</td> <td>3.750</td> <td>€ 6.802.500</td> </tr> <tr> <td>Hydrologische maatregelen*</td> <td></td> <td>€ 500</td> <td>5.000</td> <td>€ 2.500.000</td> </tr> <tr> <td>Interne procesbegeleiding</td> <td>15%</td> <td></td> <td></td> <td>€ 2.317.500</td> </tr> <tr> <td>Totaal</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>€ 37.811.563</td> </tr> </tbody> </table>	Onderdeel		Kosten/ha	Aantal ha	Totaal	Functiewijziging/ langjarig beheer met inkomstenderving		€ 70.125	170	€ 11.921.250	Inrichting		€ 24.200	170	€ 4.114.000	Veldcoördinatie (extern)	15%			€ 2.405.288	Interne procesbegeleiding	10%			€ 1.603.525	Omvorming bos op arme zandgronden		€ 4.918	1.250	€ 6.147.500	Omvorming bos op rijke gronden		€ 1.814	3.750	€ 6.802.500	Hydrologische maatregelen*		€ 500	5.000	€ 2.500.000	Interne procesbegeleiding	15%			€ 2.317.500	Totaal				€ 37.811.563			
Onderdeel		Kosten/ha	Aantal ha	Totaal																																																		
Functiewijziging/ langjarig beheer met inkomstenderving		€ 70.125	170	€ 11.921.250																																																		
Inrichting		€ 24.200	170	€ 4.114.000																																																		
Veldcoördinatie (extern)	15%			€ 2.405.288																																																		
Interne procesbegeleiding	10%			€ 1.603.525																																																		
Omvorming bos op arme zandgronden		€ 4.918	1.250	€ 6.147.500																																																		
Omvorming bos op rijke gronden		€ 1.814	3.750	€ 6.802.500																																																		
Hydrologische maatregelen*		€ 500	5.000	€ 2.500.000																																																		
Interne procesbegeleiding	15%			€ 2.317.500																																																		
Totaal				€ 37.811.563																																																		
	<p>* op bosgronden</p> <p>Voor functiewijziging is uitgegaan van een grondwaardedaling van 85% op een grondwaarde van €82.500,-. Ook bij langjarig beheer wordt er uitgegaan van hetzelfde bedrag. De component inkomstenderving en beheer verschillen sterk per gekozen type beheer. Wel verwachten we dat het mogelijk is de dekking van beheer hiermee voor 35 jaar te kunnen garanderen bij de huidige gemiddelde hectare vergoeding onder ANLb voor het Leefgebied Dooradering van € 2.783, -. Inrichtingskosten zijn sterk wisselend en afhankelijk van het te bereiken doel. Het inrichtingsbedrag is gebaseerd op een expert judgement. Feitelijke kosten kunnen hoger of lager uitvallen. Wel zal door het gebruik van de Catalogus Groenblauwe Diensten het subsidiebedrag per maatregel onafhankelijk worden getoetst op toelaatbare staatsteun.</p>																																																					

Afgelopen jaren heeft de provincie samen met gemeenten en waterschappen de Stimuleringsregeling Landschap opgezet en uitgevoerd. Onderdeel van deze regeling zijn veldcoördinatoren 10 % van het budget wordt hieraan besteed in deze regeling. Daarnaast wordt er een opdracht gegeven aan het Brabants Landschap voor verdere digitale ondersteuning voor aanvragers (o.a. kennis van beheer via site en trainingen, loketfunctie voor eerste vragen en ondersteuning voor aanvragers die niet digitaal vaardig zijn). De ervaring leert dat deze inzet cruciaal is voor het slagen van realisatie projecten op basis van zelfrealisatie. Voor de uitvoering van de realisatie groenblauwe dooradering zullen deze ondersteunende functies dan ook opnieuw worden ingezet.

Bosrevitalisering

Voor de berekening van maatregelenkosten is uitgegaan van twee standaardpakketten aan maatregelen die toegepast zouden moeten worden om tot een vitaal bos te komen. Voor zowel droge zandgronden als voor de rijkere bodems is een standaard maatregelenpakket geformuleerd. De tabel hieronder verbeeldt hoe de maatregelenkosten per hectare tot stand zijn gekomen (zie voor een nadere beschrijving het ontwerp-revitaliseringsplan):

Overzicht verdeling omvormingsstrategieën en bijbehorende kosten:

Strategie	Kosten per ha	Bos op arme zandgronden		Bos op rijkere gronden	
		Aandeel binnen bos	Kosten naar ratio	Aandeel binnen bos	Kosten naar ratio
Intensieve omvorming	€18.450	5% per ha	€ 923	0% per ha	€ 0
Reguliere omvorming	€ 3.321	45% per ha	€ 1.494	50% per ha	€ 1.661
Extensieve omvorming	€ 308	40% per ha	€ 123	40% per ha	€ 123
OAD-Netwerk	€ 308	10% per ha	€ 31	10% per ha	€ 31
Steenmeel	€ 2.609	90% per ha	€ 2.348	0% per ha	€ 0
Totaal per hectare			€ 4.918		€ 1.814

Nota bene:

Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.

Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.

In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.

<p>Dekkingsvoorstel</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad.</i> • <i>Specificeer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i> • <i>Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden.</i> • <i>Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe⁷. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.)</i> <p>De € 38.000.000 wordt gedekt vanuit het Transitiefonds.</p> <p>Naast middelen uit het transitiefonds worden instrumenten en middelen ingezet voor duurzaam beheer; SNL, eco-regelingen en huidige Stimuleringsregeling Landschap. Deze maken geen onderdeel uit van dit maatregelpakket. Verwacht wordt dat deze een groot deel van de gerealiseerde opgave structureel dekken, zie toelichting</p> <p>Voor de instandhouding van de groenblauwe dooradering wordt uitgegaan van kosten voor afwaardering van gronden en daarmee een instandhoudingsverplichting. De optie wordt opgehouden dit te realiseren middels afspraken met het LNV over langjarige inzet (ca 35 jr.) van ANLb. Als hier mogelijkheden toe zijn, wordt dekking deels uit het NSP-GLB spoor verwacht.</p> <p>De afgelopen jaren is al geïnvesteerd in bosrevitalisering met eigen middelen vanuit het leefgebiedenbeleid (€ 3 mln) en met middelen uit het voormalige Plattelands OntwikkelingsProgramma. Voor de komende jaren zal dat worden voortgezet met middelen uit het nieuwe NSP/GLB. Voor revitalisering van bossen in de N2000-gebieden (5000 ha) zal een beroep worden gedaan op middelen uit Programma Natuur. Voorts zal een financiering d.m.v. CO2-credits worden ontwikkeld. De opgave is echter dermate groot dat aanvullende rijksmiddelen nodig zijn. Het gaat om een incidentele revitaliseringslag, structureel beheer van de bossen is geborgd via de SNL.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>
<p>Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma</p>	<p><i>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</i></p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>
<p>Risico's en beheersmaatregelen</p>	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - We zien een groot tekort aan uitvoeringscapaciteit. Deze manifesteert zich nu al maar zal naar verwachting de komende jaren toenemen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Mitigatie: Inzetten op capaciteitsopbouw ook als realisatie achterblijft - Voorwaarde voor aanleg is het gebruik van gekwalificeerd bosplantsoen voor zowel de groene dooradering als ook de revitalisering van bos. Hieraan is een tekort, waardoor projecten niet conform planning kunnen worden uitgevoerd of gebruik moeten maken van bosplantsoen tegen sterk gestegen prijzen. De verwachting is dat dit probleem de komende jaren groter gaat worden. <ul style="list-style-type: none"> ○ Mitigatie 1: Inzetten op gesprekken met kwekers ○ Mitigatie 2: Ontwikkelen aanleg/beheer strategieën die gebruik maken van reeds aanwezige zaadbank - Momenteel is er nog veel onzekerheid over diverse beleid(s)/instrumenten. Het risico bestaat dat dit vertragend werkt op potentiële (agrarische) aanvragers die hierdoor hun opties niet scherp hebben. <ul style="list-style-type: none"> ○ Mitigatie: Ontwikkelingen volgen

⁷ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mitigatie: Creëren naamsbekendheid en kennisontwikkeling in aanloopperiode <p>- De EU hanteert een 'no backsliding principe. Bij de inzet van extra beheermaatregelen onder het ANLb moet dat in de toekomst in die omvang gecontinueerd worden.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Mitigatie: Onderdeel laten uitmaken van de gesprekken met LNV over de inzet van het instrument ANLb
--	--

5. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring⁸ van de voortgang.</i></p> <p>Kwalitatieve monitoring vindt plaats met gebruikmaking van het SAP-subsidieregister alsmede het vastgoedregistratiesysteem voor vastlegging van KV's. Deze geven ook de status van aanvragen aan.</p> <p>Kwalitatieve monitoring vindt plaats middels gesprekken met veldmedewerkers en terreinbeheerder organisaties die een aanvraag hebben gedaan. Gezamenlijk kijken we naar realisatie doelen en uitdagingen in de praktijk.</p> <p>Bij inzet van het ANLb zal beheer en monitoring meelopen in deze lijn.</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <p>4de kwartaal 2023</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanpassen regelingen + voorleggen aan commissie groenblauwe diensten - Starten gesprekken met rijk over mogelijke langjarige inzet op ANLb - Opstarten aanbesteding veld coördinatie - Openstelling subsidieregeling bosrevitalisering <p>1ste kwartaal 2024</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanbesteden veldcoördinatie - Communicatie uitingen - Duidelijkheid over duurzame inzet ANLb (vanuit LNV) - Beoordelen en beschikken op aanvragen subsidie bosrevitalisering <p>2de kwartaal 2024</p> <ul style="list-style-type: none"> - Openstelling regelingen Groenblauwe diensten <p>3de kwartaal 2024 – 3de kwartaal 2025</p> <ul style="list-style-type: none"> - Beschikking - Realisatie (afhankelijk van seizoen) - Vaststellingen <p>4de kwartaal 2025</p> <ul style="list-style-type: none"> - Realisatie - Vaststellingen <p>1ste kwartaal 2026</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vaststellingen
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>Voor zowel GBDA als Bosrevitalisatie betreft het bestaande regelingen die opgehoogd en uitgebreid kunnen worden. Dit betekent dat snel over te gaan is tot realisatie. Wel zal er in verband met de opschaling extra interne capaciteit worden vrijgemaakt.</p>

⁸ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

4. Emissiereductie door omvorming en vrijwillige bedrijfsbeëindiging 4a Brabantse maatwerkeraanpak

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket 4a Brabantse Maatwerkeraanpak
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Rijk en provincie Noord-Brabant
Gebied /locaties	Generieke maatregel, beleid gericht op bedrijven en emissiereductie van stikstof
Kern van de maatregel	<p>Deze (eigen provinciaal ingevulde regeling) beoogt verdergaande emissiereductie te realiseren in en nabij N2000-gebieden. We zetten dit instrument zeer gericht in op de juiste plaatsen en bij de juiste (circa 30) bedrijven. De emissies van de bedoelde bedrijven hebben effect op overbelaste N2000-gebieden en hexagonen (zoals vastgesteld in uitgevoerde natuurdoelanalyses (NDA's)). De aanpak beoogt in specifieke gebieden een forse impuls aan natuurkwaliteit te geven via stikstofreductie, daarmee bij te dragen aan Brabant 'van het slot te halen'. Een ander beoogd effect is dat gebiedsprocessen ruimte krijgen voor toekomstbestendige ontwikkelingen die positief bijdragen aan de doelen voor natuur & stikstof, water en klimaat.</p> <p>Door de werkwijze en het stellen van de juiste criteria voorkomen we overlap met andere (generieke) rijksopkoopregelingen, om snel meer waarde voor je geld te krijgen én het risico van 'cherry picking' door bedrijven te voorkomen. De Maatwerkeraanpak is daarmee complementair qua doelgroep met andere bekende rijksregelingen.</p> <p>Middelen worden aangewend voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Maatwerk investering in (innovatieve) technieken met bewezen effect, - Verplaatsing (in- én uitplaatsing) van bedrijven; - Uitkoop van bedrijven. <p>Beoogd bereik: inzet van dit instrument bij circa 30 stikstofuitstoters met emissie op overbelaste N2000 gebieden.</p> <p>Nota bene: Dit instrument wordt complementair ingezet aan de rijksregeling (LBV+ / LBV): bedrijven die verregerende stappen willen en kunnen zetten, maar niet in aanmerking komen voor de LBV(+), omdat ze een andersoortig bedrijf zijn (niet agrarisch en niet industrieel) of een combinatie van bedrijven die maakt dat meedoen met een regeling die sec gericht is op veehouderij niet aantrekkelijk is. Vrijwilligheid is daarbij het uitgangspunt.</p> <p>Gedachte is dat de Maatwerkeraanpak een uitgebreidere invulling is van de eerdere Maatregel Gerichte Aankoop (MGA). Deze stelde de provincies destijds in staat om (toen ook op vrijwillige basis) gericht bedrijven met grote stikstofbelasting op te kopen. Het faciliteren van een gerichte inplaatsmogelijkheid voor bedrijven die willen verplaatsen is onderdeel van de Brabantse Maatwerkeraanpak. Hiermee draagt de maatwerkregeling bij aan de aangekondigde verplaatsingsregeling in de Aanpak Piekbelasting.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat is de opgave die we willen aanpakken?</i> <p>Gebiedsgerichte aanvullende reductie van stikstofemissie op Brabantse N2000-gebieden, naast datgene dat door de landelijke generieke maatregelen gerealiseerd wordt. De NDA's geven aan dat er 'meer' reductie nodig is dan waarin het bestaande beleidspakket voorziet. Naast deze hoofdoopgave zijn we zeer alert op meekoppelkansen voor andere NPLG doelen, zoals bijvoorbeeld hydrologisch en natuur herstel rond N2000-gebieden.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat gaan we doen?</i> Gericht bedrijven – die niet in aanmerking komen voor de LBV(+) regelingen - met substantiële stikstofemissie op N2000-gebieden ondersteunen om die emissies vergaand te reduceren conform 'trappetje van Remkes' en/of het creëren van extra verplaatsingsmogelijkheden voor bedrijven rond N2000-gebieden die op een andere locatie hun bedrijf willen continueren ('inplaatsingsruimte creëren'). • <i>Wat zijn de eventuele submaatregelen die we nu willen doorpakken?</i> We willen voor bedrijven die niet in aanmerking komen voor de landelijke generieke maatregelen (innovatie, verplaatsing, extensivering en/of opkoop) ook mogelijkheden creëren om – met name op de meest stikstofgevoelige N2000-gebieden – te komen tot directe (of: indirecte) reductie van stikstof. Ook het indirecte spoor gebruiken we, bijv. door locaties (ver) buiten N2000-gebieden beschikbaar te maken, opdat bedrijven nabij N2000-gebied met continueringswens daar naartoe verplaatst kunnen worden. • <i>Kunnen we dat al concreet maken voor bepaalde gebieden?</i> Ja, het gaat om bedrijven die niet kunnen deelnemen aan de LBV(+) en toch een fors aandeel hebben op depositie op kwetsbare N2000-gebieden, habitats en/of soorten. • <i>Welke periode beslaat dit?</i> 2024 zal in het teken staan van identificatie van betreffende bedrijven en het uitwerken van de regeling. In 2025 zullen de maatregelen geëffectueerd worden, nadat de regeling uitgewerkt (en zonodig EU-goedkeuring) verkregen heeft. Bezien zal worden of de ervaringen van het Rijk bij de notificatie van 'hun' opkoop- en verplaatsingsregelingen benut kunnen worden ter versnelling van de notificatie van de Brabantse regeling, en of de bijdrage aan depositiereductie icm bedrijfscontinuïteit op betreffende locatie in de vorm van een tender uitgevoerd kan worden. Bij keuze voor de 'tender' vorm, kunnen ook eisen gesteld worden aan effecten op andere maatschappelijke doelen (uit NPLG, concretisering perspectief landbouw en/of navolgbaarheid bij andere bedrijven). • <i>Wat doet dit op doelbereik NPLG?</i> <ul style="list-style-type: none"> ○ Wat doet dit kwalitatief op de doelen? ○ Kunnen we dat staven met onderzoek/theorie/oid? <p>Zie de onderbouwing van de 'piekbelastingsaanpak' van het Rijk. Deze Noord-Brabantse regeling richt zich op bedrijven die ofwel geen landbouwbedrijf zijn, ofwel zich niet 1:1 kwalificeren voor de landelijke regeling(en), maar wel specifiek op Brabantse N2000-gebieden een (fors) effect hebben. Duidelijk is dat de huidige aanpak 'niet voldoende' stikstofreductie realiseert om Brabant 'van het slot' te halen.</p> <p>De maatregel heeft positieve effecten op alle NPLG-doelen (zie ook onderbouwing tabel in deel 2 van dit formulier). De mate waarin is afhankelijk van maatwerkoplossingen die geboden gaan worden per specifieke toepassing. Uitgangspunt is dat er ten minste een positief effect zal zijn op borging van de natuurkwaliteit.</p> • <i>Waarom is dit no-regret volgens Brabantse insteek?</i> Provincie Noord-Brabant heeft een indicatieve stikstofemissiedoelstelling van ca 7 kton NH3 reductie. Deze lijkt realiseerbaar met de staande Brabantse aanpak, die in de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) - Provincie Noord-Brabant beschreven is. In de BOS is de in omvang belangrijkste maatregel het stellen van emissie-eisen aan nieuw te bouwen (oude) stallen. Een hiertoe opgesteld rapport van Pouderoyen bevestigt die analyse. Tegelijkertijd zijn er onzekerheden in de toe te passen technieken én leiden de NDA's tot de conclusie dat 'meer' stikstofreductie nodig is. De Maatwerkaanpak zal, veel meer dan de LBV(+) ook gericht zijn op melkveehouderijen rond N2000 waardoor er ook sprake zal zijn van methaaneffecten. <p>In de GGA-benadering kunnen bedrijven aangeven dat ze ondanks hun verwachting niet in aanmerking komen voor een Rijksregeling, terwijl de NDA's wel urgentie aangeven om in betreffend N2000-gebied tot verdergaande depositiereductie te komen.</p>
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarom is dit (wat ons betreft) no-regret volgens LNV insteek?</i> <p>In Brabant is de noodzaak om snel te komen tot een extra depositiereductie manifest, ook om legalisatie van PAS-melders zo spoedig mogelijk op te kunnen starten. Dit vrijwillige maatwerkspoor is een snelle manier om te komen tot gebiedsgerichte, gedragen en snelle depositiereductie.</p>
Kosten en dekking	<p><i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Welke kosten zijn hiermee gemoeid?</i> € 100.000.000 waarvoor nu eerste deel van € 19.000.000 wordt aangevraagd • <i>Wat verwachten we aan uitvoeringslasten (capaciteit)?</i> 10%, zijnde € 1.900.000 • <i>Waaruit wordt dit gedekt?</i> Transitiefonds • <i>Eigen middelen?</i> Niet voorzien
Bijlagen	<p><i>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak.</i></p> <p>Nvt</p>

2. Nadere onderbouwing

1. Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	<p><i>Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma.</i></p> <p>De opgave bestaat uit gerichte aanvullende reductie van stikstofemissie op Brabantse N2000-gebieden, additioneel aan de landelijke generieke maatregelen. De NDA's geven aan dat er 'meer' reductie nodig is dan waarin het bestaande beleidspakket voorziet.</p> <p>Provincie Noord-Brabant kent, vanuit de NDA's, een forsere opdracht om verslechtering van natuur te voorkomen. Een belangrijke drukfactor is stikstofdepositie. In combinatie met de in Brabant geldende staleisen, zal er naar verwachting voor veehouders een natuurlijk beslismoment ontstaan – ook op enige afstand van N2000 gebieden – om te kiezen tussen investeren in stalvernieuwing, of voor bedrijfsbeëindiging. De NDA's en een specifiek daartoe gevraagde studie van Pouderoyen (rapportage is op moment van schrijven nog niet beschikbaar) geven aan dat het voldoen aan de generieke 7 kton NH3 reductie niet voldoende is om gegarandeerd de verslechtering tegen te gaan: aanvullende (gebiedsgerichte) maatregelen zijn nodig. De Maatwerkaanpak voorziet in aanvullende maatregelen, met een effect op korte termijn.</p> <p>We verwachten dat met het beschikbaar maken van 'inplaatslocaties' (bedrijfslocaties van te beëindigen bedrijven op afstand van N2000-gebied) bedrijfsverplaatsing vergemakkelijkt wordt. Bedrijfsverplaatsing zorgt ervoor dat bedrijven met een hoge depositie op N2000-gebieden, met wens tot continuering, ook kunnen continueren op de inplaatslocatie van de vrijwillige stopper. Hierdoor ontstaat de facto een lagere belasting op N2000-gebieden.</p> <p>Bij het uitwerken van deze aanvullende mogelijkheid als maatwerkinstrument in de GGA-aanpak, die echt complementair is aan de generieke Rijksregelingen, wordt vroegtijdig aandacht gegeven aan positionering en de communicatie daarover. Bij aankondiging van eerdere rijksregelingen ontstond een afwachtende, calculerende houding bij beoogde deelnemers. De vroeg in te zetten communicatie voorkomt een dergelijke afwachtende houding.</p>																																				
Doelbereik NPLG	<p><i>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofddoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig.</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2"></th> <th colspan="4">0= niet</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th colspan="4">2=beperkt</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th colspan="4">5=aanzienlijk</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th colspan="4">Landbouw perspectief</th> </tr> <tr> <th colspan="2"></th> <th>Nat/stik</th> <th>Water</th> <th>Klimaat</th> <th></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>4a Maatwerkaanpak Brabant</td> <td></td> <td>5</td> <td>2</td> <td>2</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>			0= niet						2=beperkt						5=aanzienlijk						Landbouw perspectief						Nat/stik	Water	Klimaat		4a Maatwerkaanpak Brabant		5	2	2	2
		0= niet																																			
		2=beperkt																																			
		5=aanzienlijk																																			
		Landbouw perspectief																																			
		Nat/stik	Water	Klimaat																																	
4a Maatwerkaanpak Brabant		5	2	2	2																																

	<p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwantitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding <p>Bedrijfsbeëindiging levert, naast reductie van stikstof, ook een reductie van klimaat-emissies op. Afhankelijk van de in te zetten technieken levert de Maatwerkenaanpak ook effect op de andere NPLG-doelen. Verwacht kan worden dat de Maatwerkenaanpak ook voor melkveehouderijbedrijven rond N2000-gebied wordt ingezet. Deze zijn cruciaal in het halen van meerdere NPLG-doelen (waaronder natuur en hydrologie) rond N2000-gebieden, omdat voor meerdere doelen extensief gebruikt van) grasland wenselijk is.</p>
Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (Bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</i></p> <p>Op dit moment niet van toepassing. Eén van de pijlers van NPLG betreft (verregaande, locatiespecifieke maatregelen, zie ook Handreiking voor de gebiedsprogramma's Nationaal Programma Landelijk Gebied Publicatie Rijksoverheid.nl - overwegingen op p.50) stikstofreductie. Huidig bekende generieke Rijksinzet is (logischerwijze) minder locatiespecifiek dan deze Maatwerkenaanpak.</p>
Meekoppelkansen	<p><i>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</i></p> <p>Afhankelijk van het te leveren maatwerk zal bezien worden op welke doelen meekoppelkansen zijn, hierbij is te denken aan groen-blauwe dooradering, water (-peil en -kwaliteit) doelen en klimaatwinst (methaanemissiereductie). De meekoppelkansen zijn dezelfde als in de generieke aanpak stikstofreductie, aangezien het om een vergelijkbare (set aan) maatregelen gaat, alleen meer specifiek ingezet. Een belangrijke meekoppelkans is 'Brabant van het slot' halen, zodat ook legalisatie van PAS-melders weer mogelijk wordt.</p>

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma.</i></p> <p><i>Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>Maatregel: Maatwerkenaanpak specifieke stikstofuitstoters Instrument: provinciale regeling, die gericht maatwerk mogelijk maakt. Uitputting van de regeling kan alleen gebeuren door bedrijven die aangedragen worden vanuit GGA-partner(s), met selectie ervan door de provincie. Voorziene output:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toepassing in 'pilot' (budget: 19 mln) bij ten minste 8 bedrijven - Beoogd resultaat pilot (ten minste 8 bedrijven): per N2000-gebied een daling van stikstofdepositie op de (meest gevoelige) hexagonen van stikstofgevoelige N2000-gebieden in Noord-Brabant van ten minste 25 mol /ha/jr. Door het zeer specifieke maatwerkarakter van de aanpak is het niet zinvol om de output vooraf verder te kwantificeren naar bv het effect op de gehele provincie: het betreft gebiedsspecifiek maatwerk. - Tijdens de pilot wordt beoordeeld op basis van effect en geïnteresseerde bedrijven of budgetophoging en/ of continuering na 2025 voor de hand ligt, danwel een andere aanpak effectrijker geacht wordt. Mogelijke uitwerking na de pilot betreft opschaling naar circa 30 bedrijven met een budgetplafond op grond van toegekende middelen.
-------------------------------------	---

Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>Kwantificering in relatie tot doelbereik methaan én stikstof is op dit moment lastig, gezien de onzekerheden bij de deelname LBV(+), het moment van daadwerkelijk inwerkingtreding van de staleisen (politiek een ingewikkelde zaak in PNB) en de omgang van het Rijk met grondgebondenheids-definiëring na het Landbouwakkoord. Omdat de maatwerkaanpak zich richt op die bedrijven die niet in aanmerking komen voor de LBV (+), bijvoorbeeld omdat zij geen veehouderijbedrijf maar wel piekbelaster zijn ligt deze aanpak 1:1 in lijn met de NDA's, die aangeven dat een grotere stikstofreductie nodig is dan middels staand beleid voorzien is.</p>
Onderbouwing	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal-economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Waarom draagt dit bij aan systeemherstel?</i></p> <p>Structureel wegnemen van stikstofdepositie is een belangrijke factor volgens de NDA's in borging van de natuurkwaliteit. Afhankelijk van de maatwerkoplossing en het soort bedrijf kunnen ook verduurzamen van het bedrijf en extensivering van grondgebruik, hydrologisch en natuurherstel rond N2000-gebieden gerealiseerd worden.</p>

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <p>Door gebruik te maken van de bestaande GGA-structuur, hebben gemeenten, waterschappen, TBO's en landbouwpartijen de mogelijkheid om potentiële deelnemers in beeld te brengen.</p>
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Start fase september 2023: Voorbereiding van het opstellen van het kader van een financiële regeling en uitvoeringsstrategie (met inschakeling van gebiedspartners en –kennis vanuit de GGA aanpak, ook mbt tot de al dan niet te subsidiëren maatregelen), eerste identificatie van potentieel geïnteresseerde bedrijven; - Oktober 2023: Al dan niet toekenning middelen en kennisname rijksverplaatsingsregeling, om provinciale regeling te fine-tunen; - Maart 2024: provinciale regeling beschikbaar voor EU-notificatie; - Oktober 2024: openstelling van provinciale regeling na besluit PS en benutten van sinds de startfase opgedane kennis. - Oktober 2025 beoogde sluitingsdatum van de regeling <p><i>Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Op dit moment ligt vergunningverlening in het kader van de WNb onderdeel stikstof op basis van extern salderen en/of stikstofbanken in Noord-Brabant tijdelijk stil. Ook de vergunningverlening in het kader van de WNb waarbij Rav-factoren aan de orde zijn is lastig. Het is nog niet te zeggen of dit van invloed is op de uitvoering van de Maatwerkaanpak, ook omdat het Rijk wijzigingen rond intern salderen (bv een vergunningplicht) aangekondigd heeft, zonder specifiek te zijn in de uitwerking.
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p><i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef ten slotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p>

	We voorzien in het benutten van de al in werking zijnde GGA-structuur en het bestaande provinciale ondersteuningsnetwerk om kansrijke bedrijven voor deze benadering te identificeren. In deze bestaande en al functionerende GGA-structuur zijn gemeenten, waterschappen, TBO's en landbouwpartijen aangesloten. Iom landbouw(bedrijfs)leven worden al dan niet te subsidiëren maatregelen uitgewerkt, onder voorwaarden van bewezen effectiviteit én toezicht / prikkel op daadwerkelijk gebruik.
--	---

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p><i>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</i></p> <p>Uitwerking van stikstofreductie inzet na de NDA's is één van de aanleidingen van het NPLG en een van de pijlers van het Transitiefonds en draagt direct bij aan de doelen. PNB heeft al een eigen stikstofaanpak, gericht op verplichtend inzetten van innovatieve technieken en daarmee stikstofreductie. De nda's geven aan dat er 'meer nodig' is. Gebiedsgericht maatwerk is daarvoor de sleutel. PNB zet gebiedskennis in, voor de benodigde investeringen op bedrijfsniveau wordt een Rijksbijdrage uit het Transitiefonds gevraagd.</p> <p>Deze rijksbijdrage wordt ingezet om bij 'piekbelasters' het stikstofeffect op een relevant N2000-gebied (fors) te reduceren. Deze aanpak is complementair aan de generieke rijksaanpak, bijvoorbeeld door een andere doelgroepdefinitie ('piekbelaster' ipv 'piekbelasting', alsook het insluiten van andere bedrijfscategorieën als piekbelaster, zoals composteerders/ mestverwerkers).</p>
Kostenraming ⁹	<p><i>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer de kosten per type maatregel.</i> • <i>Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen).</i> • <i>Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden.</i> • <i>Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven/ kosten is.</i> • <i>Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten.</i> • <i>Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW.</i> • <i>Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket.</i> • <i>Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden).</i> <p>We ramen een inzet van 100 mln euro voor een Maatwerkaanpak voor de komende jaren (ook na 2025). Hiermee willen we gericht, op basis van snelheid en maatwerk aan de slag om per stikstofgevoelig N2000-gebied bij gemiddeld 3 bedrijven, aanvullend aan de rijksregelingen, te komen tot forse reductie van stikstof. Indien de kosten per bedrijf lager uitvallen, zal het budget icm noodzakelijkheid, interesse en effectiviteit van de maatregelen leidend zijn om het indicatief aantal te betrekken bedrijven op te hogen tot natuurherstel gerealiseerd is.</p> <p>Voor 2024-2025, de looptijd van deze aanvraag, vragen we lump sum budget van 19 miljoen voor het uitvoeren van een pilot met deze regeling. Doordat we zelf kansrijke bedrijven kennen en benaderen hebben we de kosten ook in de hand en houden we een financiële vinger aan de kraan. Met deze (eerste) 19 mln verwachten we met ten minste 8 bedrijven proef te draaien.</p> <p>Uitvoeringskosten worden voorzien op 10%, zijnde 1.9 mln. Tezamen 20.9 miljoen voor deze eerste fase.</p> <p><i>Nota bene:</i> <i>Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied aanvragen. Ingeval het gewenst en mogelijk is om de</i></p>

⁹ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

	<p>maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</p> <p>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</p>
Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • Specificieer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad. • Specificieer in het dekkingvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak. • Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden. • Maak in het dekkingvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe¹⁰. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.) <p>De Maatwerkaanpak is nieuw en nog niet bestaand, en richt zich op additionele reductie van stikstof op N2000-gebieden volgens praktische uitwerking van het ‘trappetje Remkes’ voor bedrijven die niet in aanmerking komen voor Rijksregelingen (voor zover bekend). Door deze doelgroepafbakening zouden ook MKB- en industriële ondernemingen gebruik kunnen maken van aangevraagde middelen uit het Transitiefonds waardoor er een overlap zou kunnen ontstaan met de rijksaanpak ‘verduurzaming industrie’ (op moment van schrijven van dit voorstel nog niet bekend).</p> <p>Cofinanciering van de provincie is niet voorzien. Afhankelijk van de te kiezen maatwerkoplossingen zijn er geen beheerkosten.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma (totaal maatregelpakketten)	<p>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</p> <p>De aanvraag van de rijksbijdrage van 19 mln euro bedraagt voor de pilotfase 20% van het beoogde totaalbudget voor de maatregel. Op basis van ervaringen zal bezien worden of het opportuun is om ook de overige 80% van de hiertoe indicatief geraamde middelen PNB aan te vragen.</p> <p>Momenteel is niet aan te geven welk doelbereik deze maatregel kent in ‘stikstof’ en ‘methaan’-opbrengst. Wel is duidelijk dat deze additionele stikstofmaatregel en essentiële randvoorwaarde is voor gebiedsgerichte borging van natuurkwaliteit en het daarmee weer mogelijk maken van vergunningverlening op basis van de WNb (en daarmee ook weer zicht te krijgen op legalisatie van PAS-melders, realisatie van woningbouwprojecten etc in deze provincie)</p>
Risico's en beheersmaatregelen	<p>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</p> <p>Risico - beheersmaatregel</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <u>Risico</u>: Maatwerkaanpak is niet additioneel aan rijksmaatregelen (gevolg: bedrijven gaan afwachten en cherry picken) <u>Beheersmaatregel</u>: provincie maakt regeling complementair aan rijksaanpak en kiest in aanmerking komende bedrijven gericht en in overleg met GGA-partners.

¹⁰ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

	<p>2. Risico: Te laag of hoog budget beschikbaar Beheersmaatregel: Stapsgewijze deelname van het aantal bedrijven én aanvragen van budget, daarbij leerervaringen delend en benuttend.</p> <p>3. Risico: Regeling(en) en aanpak zijn oa door EU-notificatie niet op tijd beschikbaar Beheersmaatregel: Tijdig starten met het opstellen van regeling(en), realistische planning én gebruik maken van de leerervaringen vanuit LNV bij de notificatie</p>
--	--

5. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring¹¹ van de voortgang.</i></p> <p>Zie volgend punt: stapsgewijze, projectmatige uitwerking</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Maart 2024: provinciale regeling beschikbaar voor evt notificatie; - Maart 2024: start inventarisatie mogelijk interessante bedrijven met en bij de GGA partners - Oktober 2024: openstelling van provinciale regeling na besluit PS en benutten van sinds de startfase opgedane kennis. - Oktober 2025 beoogde sluitingsdatum van de regeling
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>We maken gebruik van de huidige bestaande Gebiedsgerichte aanpak groen-blauw (GGA) om te komen tot input van relevante geïnteresseerde bedrijven; Binnen PNB zal, na goedkeuring van de Maatwerkaanpak, gestart worden met de uitwerking van de regeling en verdere aanpak met regie vanuit PTS ('Programma Stikstof').</p> <p>Voor zowel borging van natuurkwaliteit als het zo snel mogelijk kunnen opstarten van vergunningverlening is snelle uitwerking van juist deze maatregel van cruciaal belang. Ook voor (met name landbouw-) bedrijven is er een incentive, omdat de Brabantse stalmaatregel ook leidt tot (verplichte) investeringen.</p>

¹¹ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

5. Verduurzaming van agrarisch grondgebruik

5a. Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw (BMAT)

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket Fiche 5a Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw (BMAT)
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Van Gogh NP, Brabants Bodem en BodemUp.
Gebied /locaties	Inzet is in principe Brabant Breed. Wel gaan we na of gedifferentieerde inzet voor overgangsgebieden zinvol is en hoe dit dan vorm kan krijgen. In ieder geval zetten we de BMAT in, binnen het Van Gogh Nationaal Park (invulling afspraken inzake 'Spoor II'). In de Zuidwestelijke Delta sluiten we aan op de daar al lopende inzet van de BMA.
Kern van de maatregel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat is de opgave die we willen aanpakken?</i> Brabantbrede verduurzaming van de agrarische bedrijfsvoering is nodig om de beleidsdoelen ten aanzien van met name bodem, water, klimaat en biodiversiteit te realiseren. Dit steeds binnen het kader van een goed verdienmodel. Daarbij gaat het zowel om Hoog Productieve Duurzame voedselproductie als extensieve, meer NatuurInclusieve Landbouw. • <i>Wat gaan we doen?</i> Dit willen we ondersteunen door uitbreiding van de Biodiversiteitsmonitor van melkveehouderij naar akker- en tuinbouw, gekoppeld aan het BedrijfsBodemWaterPlan en uitgevoerd via BodemUP Brabant. Met deze maatregel willen we 250 deelnemers aan de biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw realiseren. In de melkveehouderij werken we inmiddels succesvol met het bevorderen van de duurzaamheid van agrarische bedrijven via de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. Samen met het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) (uitgevoerd via BodemUP Brabant) is dit een krachtig instrument gebleken. We verbreden dit naar de plantaardige sectoren om zo Brabant Breed toe te werken naar zowel Hoogproductieve Duurzame (kringloop)Landbouw als NatuurInclusieve Landbouw in alle sectoren. Dit is nodig voor het realiseren van onze beleidsdoelen ten aanzien van water, bodem, klimaat en biodiversiteit. Met deze verbreding wordt het ook makkelijker voor sectoren om samen te werken aan verduurzaming en het sluiten van kringlopen. Door breed met KPI's te werken bevorderen we de mogelijkheden om beloning van duurzaamheidsprestaties vanuit de markt vorm te geven. Bedrijven kunnen zo hun prestaties zichtbaar maken aan marktpartijen, zowel de ketenpartners voor hun producten als marktpartners voor carbon credits. Voor de akkerbouw is er inmiddels een BMA, mede ontwikkeld in het IKB-project Zuidwestelijke Delta, waar Noord-Brabant één van de partners in is. We starten daarmee en in het eerste jaar ontwikkelen we deze door tot de BMAT, in het verlengde van de landelijk in KPI-K ontwikkelde KPI's. • <i>Welke periode beslaat dit?</i> We zetten een vijfjarig project op, analoog aan de BBM. • <i>Wat doet dit op doelbereik NPLG?</i><ul style="list-style-type: none"> ○ Toepassing van de Biodiversiteitsmonitor door agrariërs leidt tot verbeterde prestaties en daarmee doelrealisatie ten aanzien van water, bodem, klimaat en biodiversiteit. Daarnaast verschaft de Biodiversiteitsmonitor een 'meetlat' die ondersteunend werkt in het verbeteren van het verdienmodel (minder kosten en/of betere prijs) en

	<p>kan het als instrument worden ingezet om duurzaamheidsprestaties te 'belonen' in regelgeving.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ De ervaring met de BBM leert dat ondernemers hun bedrijfsvoering verbeteren vanuit genoemde aspecten. <ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarom is dit no-regret?</i> De systematiek van een Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw is ontwikkeld (o.a. in Zuidwestelijke Delta) en KPI's voor tuinbouwsectoren zijn beschikbaar via het landelijke KPI-K project. We kunnen dus snel aan de slag en zo breed aan de verduurzaming werken. Het is een maatregel die op korte termijn breed kan worden ingezet. Hij draagt zowel aan realisatie van de NPLG-doelen als aan het perspectief voor de landbouw.
Kosten en dekking	Indicatieve kosten: 5 miljoen euro voor periode van 5 jaar. Dekking: Transitiefonds
Bijlagen	Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak. Nvt

2. Nadere onderbouwing

1. Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/gebiedsopgaven NPLG	<p>Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma.</p> <p>Brabantbrede verduurzaming van de agrarische bedrijfsvoering is nodig om de beleidsdoelen ten aanzien van met name bodem, water, klimaat en biodiversiteit te realiseren. Dit steeds binnen het kader van een goed verdienmodel. Daarbij gaat het zowel om Hoog Productieve Duurzame voedselproductie als extensieve, meer NatuurInclusieve Landbouw.</p>																																																																													
Doelbereik NPLG	<p>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofdoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig.</p> <p>Toepassing van de Biodiversiteitsmonitor door agrariërs leidt tot verbeterde prestaties en daarmee doelrealisatie ten aanzien van waterkwaliteit en -kwantiteit, bodemvitaliteit, klimaat (adaptatie en mitigatie) en biodiversiteit. Daarnaast verschaft de Biodiversiteitsmonitor een 'meetlat' die ondersteunend werkt in het verbeteren van het verdienmodel (minder kosten en/of betere prijs), het kan als instrument worden ingezet om duurzaamheidsprestaties te 'belonen' in regelgeving en als benchmark zodat bedrijven hun prestaties kunnen vergelijken met andere bedrijven. Tegelijkertijd biedt het alle partners (markt en overheid) meer inzicht in de duurzaamheidsprestaties van de agrarische bedrijven.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0= niet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2=beperkt</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>NPLG doelen</td> <td>5=aanzienlijk</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Landbouw</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Nat/stik</td> <td>Water</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Klimaat</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>perspectief</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>5a Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>5</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>5</td> </tr> </table> <p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwantitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding 							0= niet							2=beperkt						NPLG doelen	5=aanzienlijk							Landbouw						Nat/stik	Water							Klimaat							perspectief						5a Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw	5							5							2							5
						0= niet																																																																								
						2=beperkt																																																																								
					NPLG doelen	5=aanzienlijk																																																																								
						Landbouw																																																																								
					Nat/stik	Water																																																																								
						Klimaat																																																																								
						perspectief																																																																								
					5a Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw	5																																																																								
						5																																																																								
						2																																																																								
						5																																																																								

Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</i></p> <p>Niet van toepassing, immers eerste oplevering BPLG</p>
Meekoppelkansen	<p><i>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</i></p> <p>De BMAT draagt naast de NPLG-doelen bij aan het ontwikkelen van een duurzaam toekomstperspectief en verdienmodel voor agrarische ondernemers. Het ondersteunt de transitie van middel- naar doelvoorschriften en de ontwikkeling van een breder toepasbare KPI-systematiek. De BMAT geeft inzicht in de prestatie van een bedrijf op het behalen van doelen voor biodiversiteit, water, klimaat en bodemvitaliteit. Het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP) geeft de agrariër, afgestemd op zijn/haar specifieke situatie, suggesties welke bodem- en watermaatregelen hij/zij zou kunnen uitvoeren. Beide systemen versterken elkaar. De BMAT stimuleert en beloont agrariërs anders te boeren, het BedrijfsBodemWaterPlan in combinatie met BodemUP geeft de agrariër handvaten, hoe hier invulling aan te geven. Door de BMAT uit te rollen via BodemUP, gekoppeld aan het BBWP, kan advies op perceel niveau worden gekoppeld aan handelingsperspectief voor de KPI's op bedrijfsniveau. Ook wordt het in de toekomst hiermee mogelijk om KPI's scores meer locatie specifiek te beoordelen.</p>

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>Maatregel: Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw in de vollegrond (BMAT) Instrument: provinciale subsidieregeling gecombineerd met KPI-systeem Voorziene output: deelname 250 bedrijven (ca 10% van het aantal akker en (vollegronds) tuinbouwbedrijven in Brabant).</p> <p>Het areaal met (intensieve) akkerbouw- en tuinbouwteelten groeit in Noord-Brabant. Enerzijds past dit in de gewenste verschuiving van voeder naar voedselteelten. Tegelijkertijd brengen deze intensievere vormen van grondgebruik grotere risico's met zich mee voor de kwaliteit van bodem, water, natuur en landschap. Door de ondernemers meer inzicht te bieden in de impact van hun handelen op de omgevingskwaliteit kunnen we die risico's verkleinen en goeddeels wegnemen. Het werken met KPI's is hiervoor bij uitstek geschikt. Zo werken we toe naar een hoog productieve, duurzame voedselproductie. Dit biedt perspectief aan ondernemers (want een goed verdienmodel).</p> <p>In dit project vindt uitbreiding plaats van de Brabantse Biodiversiteitsmonitor voor de melkveehouderij naar akker- en vollegronds tuinbouw, gekoppeld aan het BedrijfsBodemWaterPlan en gekoppeld aan BodemUP, om zo Brabant Breed toe te werken naar zowel Hoogproductieve Duurzame (kringloop)Landbouw als NatuurInclusieve Landbouw in alle sectoren (Via BodemUP worden vanaf nu tot 2027, 2.000 Brabantse boeren begeleid bij het nemen van water- en bodemmaatregelen. Dit gebeurt zowel via individuele coaching als via groepsbijeenkomsten. Belangrijke digitale tool in de advisering is het BedrijfsBodemWaterPlan). Dit is nodig voor het realiseren van onze beleidsdoelen ten aanzien van water, bodem, klimaat en biodiversiteit. Met deze verbreding wordt het ook makkelijker voor sectoren om samen te werken aan verduurzaming en het sluiten van kringlopen. Door breed met KPI's te werken bevorderen we de mogelijkheden om beloning van duurzaamheidsprestaties vanuit de markt vorm te geven. Bedrijven kunnen zo hun prestaties zichtbaar maken aan marktpartijen, zowel de ketenpartners voor hun producten als marktpartners voor carbon credits. Ook geeft de BMAT hen handvatten voor het eigen management en kan zij gebruikt worden voor benchmark met collega's.</p>
-------------------------------------	---

	Inzet is in principe Brabant Breed. Wel gaan we na of gedifferentieerde inzet voor overgangsgebieden zinvol is en hoe dit dan vorm kan krijgen. In het kader van 'Spoor II' Van Gogh Nationaal Park hebben de partners van Brabants Bodem eerder een voorstel voor verduurzaming van (intensieve) plantaardige teelten ingediend. Met deze maatregel kan ook dat voorstel invulling krijgen.
Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>In deze fase is het doelbereik niet relateerbaar (in verhouding) tot het totale gebiedsprogramma en de totale opgave. In zijn algemeenheid en in kwalitatieve zin valt te zeggen dat de maatregelen bijdragen aan de NPLG-doelen voor stikstof, natuur en klimaat.</p>
Onderbouwing	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Waarom draagt dit bij aan systeemherstel? Geef, als relevant, weer welke alternatieve maatregelen en instrumenten zijn afgewogen en op welke gronden deze zijn afgevallen (bijvoorbeeld effectiviteit, doelmatigheid, legitimiteit en/of draagvlak).</i></p> <p>In de melkveehouderij werken we inmiddels succesvol met het bevorderen van de duurzaamheid van agrarische bedrijven via de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. Samen met het BedrijfsBodemWaterPlan (onderdeel van BodemUp) is dit een krachtig instrument gebleken. We verbreden dit naar de plantaardige sectoren om zo Brabant Breed toe te werken naar zowel Hoogproductieve Duurzame (kringloop)Landbouw als NatuurInclusieve Landbouw in alle sectoren.</p> <p>We verwijzen hierbij graag naar de volgende rapporten die de inzet van biodiversiteitsmonitor en het werken met KPI-systematiek ondersteunen: De evaluatie van de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en overige informatie op https://www.vangoghnationalpark.com/nl/homepage/brabants-bodem/deelprojecten/brabantse-biodiversiteitsmonitor-melkveehouderij-bbm. Uit de evaluatie blijkt dat niet alleen de scores van deelnemers toenemen (met gemiddeld 174 punten in 2021 ten opzichte van 2020), maar ook de focus van de deelnemers op het verhogen van hun scores. Dankzij deze aanpak is het stikstof- en fosfaatbodemoschot afgenomen en is de weidegang toegenomen in 2021. Van de respondenten verklaart 81% dat de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij een stimulans is om duurzamer te produceren.</p>

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <p>De Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij is onderdeel van Brabants Bodem, een samenwerkingsproject van Brabants Landschap, ZLTO, Brabantse Milieufederatie, Waterschappen, Provincie Noord-Brabant, Rabobank, Brabant Water, Gemeenten, Van Gogh Nationaal Park, Agrarische Collectieven en Netwerk Goed Boeren. Voor de BMAT zetten we deze samenwerking voort. De BMA is ontwikkeld met de samenwerkingspartners van Zuidwestelijke Delta (provincies Zeeland en Zuid-Holland, ZLTO, waterschappen en ketenpartijen). Voor de BMAT zetten we deze samenwerkingen voort.</p>
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <p>De partners van Brabants Bodem hebben in het kader van 'Spoor II' van Van Gogh NP een voorstel ontwikkeld voor verduurzaming van (intensieve) plantaardige teelten. Deze maatregel is een (verbrede) invulling daarvan. Deze partijen zijn grotendeels ook betrokken bij BodemUp. Het tot synergie brengen van Biodiversiteitsmonitoren en BodemUp is een breed gedragen aanpak.</p>

Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</p> <p>Voor huidige fase nog niet relevant. Zie hiervoor.</p>
--	--

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</p> <p>LNV werkt samen met de kennisinstellingen, de landbouwsectoren en provincies de KPI-systematiek uit. Provincie Noord Brabant kan met de rijksbijdrage haar netwerk en ervaringen met de BBM en BodemUP de KPI-systematiek verder uitwerken en uitrollen naar akker- en tuinbouw. Zonder de rijksbijdrage is dit niet mogelijk. Tevens is dit een invulling van de toezegging van de minister van LNV (2021) om initiatieven vanuit Van Gogh NP financieel te ondersteunen. Bij de uitwerking van die toezegging is (ambtelijk) afgesproken dit onder te brengen bij het proces van NPLG en BPLG.</p>																																								
Kostenraming ¹²	<p>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specificeer de kosten per type maatregel. • Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen). • Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden. • Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is. • Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten. • Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW. • Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket. • Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden). <p>Kostenopbouw:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Onderdeel</th> <th>Hoeveelheid/kosten</th> <th>Toelichting</th> <th>Percentage subsidie</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Aantal deelnemers</td> <td>250</td> <td>10% aantal bedrijven in Brabant</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Looptijd (jaar)</td> <td>5</td> <td>Aanaloog aan BBM</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Gemiddelde vergoeding (per 5 jaar)</td> <td>€ 16.000</td> <td>Analoog aan BBM (3+3+3+3,5+3,5k)</td> <td>100%</td> </tr> <tr> <td>Proceskosten per deelnemer (per 5 jaar)</td> <td>€ 1.750</td> <td>Analoog aan BBM</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Aanloop- en ontwikkelkosten (eerste twee jaar) en eindrapportage</td> <td>€ 562.500</td> <td>Ervaring Brabants Bodem</td> <td>50%</td> </tr> <tr> <td>Totale kosten</td> <td>€ 5.000.000</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Waarvan subsidie</td> <td>€ 4.500.000</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Overige kosten exclusief 21% BTW</td> <td>€ 413.223</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Compensabele BTW</td> <td>€ 86.777</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Nota bene: Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen. Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>	Onderdeel	Hoeveelheid/kosten	Toelichting	Percentage subsidie	Aantal deelnemers	250	10% aantal bedrijven in Brabant		Looptijd (jaar)	5	Aanaloog aan BBM		Gemiddelde vergoeding (per 5 jaar)	€ 16.000	Analoog aan BBM (3+3+3+3,5+3,5k)	100%	Proceskosten per deelnemer (per 5 jaar)	€ 1.750	Analoog aan BBM	50%	Aanloop- en ontwikkelkosten (eerste twee jaar) en eindrapportage	€ 562.500	Ervaring Brabants Bodem	50%	Totale kosten	€ 5.000.000			Waarvan subsidie	€ 4.500.000			Overige kosten exclusief 21% BTW	€ 413.223			Compensabele BTW	€ 86.777		
Onderdeel	Hoeveelheid/kosten	Toelichting	Percentage subsidie																																						
Aantal deelnemers	250	10% aantal bedrijven in Brabant																																							
Looptijd (jaar)	5	Aanaloog aan BBM																																							
Gemiddelde vergoeding (per 5 jaar)	€ 16.000	Analoog aan BBM (3+3+3+3,5+3,5k)	100%																																						
Proceskosten per deelnemer (per 5 jaar)	€ 1.750	Analoog aan BBM	50%																																						
Aanloop- en ontwikkelkosten (eerste twee jaar) en eindrapportage	€ 562.500	Ervaring Brabants Bodem	50%																																						
Totale kosten	€ 5.000.000																																								
Waarvan subsidie	€ 4.500.000																																								
Overige kosten exclusief 21% BTW	€ 413.223																																								
Compensabele BTW	€ 86.777																																								

¹² De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad.</i> • <i>Specificeer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i> • <i>Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden.</i> • <i>Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe¹³. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.)</i> <p>Dekking wordt voorzien vanuit Transitiefonds.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen. Bovenstaand is een indicatie van de compensabele BTW.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</i></p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren</p>
Risico's en beheersmaatregelen	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Risico 1: We slagen er niet in om tijdig een voor alle relevante bedrijfstypen bruikbare set KPI's vast te stellen. Maatregel: Nauw aansluiten bij ontwikkelde en in ontwikkeling zijnde kennis binnen landelijke project KPI-k. • Risico 2: Het blijkt niet mogelijk om voor alle wenselijke KPI's geschikte en betrouwbare data te verzamelen en toe te passen. Maatregel: bij de ontwikkeling en selectie van KPI's steeds de beschikbaarheid en kwaliteit data medebepalend laten zijn. • Risico 3: We slagen er niet in om 250 deelnemende bedrijven te motiveren voor deelname. Maatregel: goede samenwerking met relevante telersorganisaties, gebruik maken van de positieve ervaringen van deelnemers in lopende BBM en BMA-projecten. Rondom het project (met name via landelijke samenwerking met alle relevante stakeholders) bevorderen dat de KPI-systematiek breed wordt opgepakt in de beloning (productprijnsbedrijfskosten, subsidies, juridische toepassing) van duurzame voedselproductie.

5. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring¹⁴ van de voortgang.</i></p> <p>zie volgende item</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • 2024: ontwerp KPI's en pilot met 25 deelnemers (gericht op praktische uitvoerbaarheid en inwinnen van betrouwbare data) • 2025: subsidieregeling gereed en opschaling naar 250 deelnemers • 2027: tussentijdse evaluatie en indien nodig bijstelling van systematiek (KPI's, vergoedingen). • 2029: afronding; eindrapportage.
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>BBM en BodemUp zijn bestaande initiatieven in Brabant die zowel ambtelijk als bestuurlijk gedragen zijn, ook bij de partners buiten. De uitbreiding naar de BMAT kan hierdoor soepel en vlot verlopen.</p>

¹³ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

¹⁴ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

6. Koolstofvastlegging in landbouwbodems, bomen, bossen en natuur

6a CO₂ vastlegging in landbouwbodems, bodem, bossen en natuur als onderdeel van privaat additioneel inkomen van (omschakelende) boeren, TBO's en grondeigenaren.

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket 6a CO ₂ vastlegging in landbouwbodems, bodem, bossen en natuur als onderdeel van privaat additioneel inkomen van (omschakelende) boeren, TBO's en grondeigenaren.
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Dit kunnen partijen zijn die een subsidie aanvraag indienen om met een SNK-koolstofproject te starten. Voor koolstofvastlegging in bossen kunnen dit de TBO's (Terrein Beherende Organisaties) of andere grondeigenaren zijn. Voor koolstofvastlegging in minerale bodems kunnen dit landbouworganisaties en agrariërs zijn.
Gebied /locaties	Generiek extra koolstofvastlegging in landbouwbodems, bomen, bossen en natuur.
Kern van de maatregel	<ul style="list-style-type: none"> <p><i>Samenvatting:</i></p> <p>Deze maatregel draagt bij aan het ontwikkelen van een vrijwillige koolstofmarkt voor het vastleggen van koolstof in landbouwbodems, bomen, bos en natuur.</p> <p>Eén van de doelen van het NPLG is het vastleggen van 0,4 - 0,8 Mton CO₂ eq in bomen/ bos/ natuur en 0,5 Mton CO₂ eq (2030) in landbouwbodems. Het vastleggen van koolstof kan deels gefinancierd worden vanuit de markt, via vrijwillige koolstofcompensatie. Echter de huidige vrijwillige koolstofmarkt richt zich grotendeels op koolstofvastlegging via projecten in het buitenland. Deze maatregel draagt bij aan de doorontwikkeling van de markt voor koolstofvastlegging in Nederlandse landbouwbodems, bomen, bos en natuur.</p> <p>De Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) ondersteunt de vrijwillige, nationale koolstofmarkt door plannen te beoordelen en certificaten uit te geven voor geverifieerde koolstofvastlegging. De emissiereductie wordt onafhankelijk vastgesteld en per ton CO₂-eq wordt één certificaat verstrekt. Partijen die vrijwillig hun onvermijdelijke koolstofemissie willen compenseren kunnen deze certificaten kopen.</p> <p>Met hulp van de provincie Noord-Brabant is in 2021 een SNK methodedocument ontwikkeld, waarmee kan worden bepaald hoeveel CO₂ eq er additioneel kan worden vastgelegd en koolstofcertificaten kunnen worden uitgegeven via de maatregel blijvend grasland. Door grasland niet te ploegen wordt extra organische stof vastgelegd in de bodem. Daarnaast zijn er ook methodedocumenten beschikbaar gekomen voor o.a. CO₂-vastlegging in de bodem op minerale landbouwgronden (zand, klei, löss), agroforestry, aanleg van bos en vezelhennepe. Partijen die extra koolstof vastleggen, zoals boeren of terreinbeheerders, kunnen certificaten verkopen. Hiermee kan een extra bouwsteen ontstaan ten behoeve van het verdienmodel van ecosystemendiensten die bijdragen aan de doelen in het NPLG.</p> <p>Deze maatregel werkt als een vliegwiel en bouwt verder op eerdere inspanningen van de provincie Noord-Brabant. Op dit moment zijn de opstartkosten van projecten voor vrijwillige koolstofvastlegging, met behulp van bovenstaande methoden, nog hoog, terwijl de inkomsten uit koolstofcertificaten pas na de opstartperiode worden gegenereerd. Dit levert een drempel op voor initiatiefnemers. Ook zorgt de lange looptijd van de projecten voor meer risico's en onzekerheid bij initiatiefnemers. Door projecten via deze maatregel te ondersteunen kan de vrijwillige CO₂ markt in Noord-Brabant en ook in de rest van Nederland verder op gang worden geholpen. Deze maatregel helpt de marktontwikkeling in de opstartfase, daarna moet de markt het werk doen.</p>

Naast de bijdrage aan extra CO₂ vastlegging draagt deze maatregel integraal bij aan andere doelen uit het BPLG, zoals natuurherstel, herstel van biodiversiteit, waterkwaliteit, water vasthoudend vermogen van de bodem, behoud van waardevolle landbouwgronden en het bieden van perspectief voor de agrarische sector.

- *Wat is de opgave die we willen aanpakken?*

De opgave is 0,4-0,8 CO₂ Mton in bossen en 0,5 Mton extra CO₂ vastlegging in minerale landbouwbodems in Nederland in 2030. Door de WUR is de opgave van koolstofvastlegging voor Brabant in minerale landbouw bodems geschat op 0,085 kton.

- *Wat gaan we doen?*

Inzetten op het stimuleren van projecten gericht op maatregelen die bijdragen aan koolstofvastlegging volgens de methodedocumenten van Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK). Dit doen we door het openstellen van een subsidieregeling voor SNK-projecten om daarmee de vrijwillige markt voor koolstofcertificaten in Noord-Brabant op gang te brengen. SNK als externe partij zorgt voor borging van de koolstofcertificaten en geeft de certificaten uit.

- *Wat zijn de eventuele sub maatregelen die we nu willen doorpakken?*

1. Aanleg bos en beplanting buiten bosverband (nieuw bos, boomweides en lijnvormige beplanting) volgens methodedocument SNK.
2. Klimaatslim beheer bestaand bos volgens methodedocument SNK.
3. Blijvend grasland op minerale bodems volgens methodedocument SNK.
4. Hennep voor langdurige koolstofopslag volgens methodedocument SNK.
5. Revitalisering van essenbossen volgens methodedocument SNK.
6. CO₂ vastlegging in de bodem op minerale landbouwgronden (zand, klei, löss) volgens methodedocument SNK.

- *Kunnen we dat al concreet maken voor bepaalde gebieden?*

Nee, nog niet. Welke maatregelen voor CO₂ specifiek voor welk gebied het meest geschikt zijn, volgt uit gebiedskenmerken en samenwerking met de verschillende partners. Maatregelen voor CO₂ vastlegging zijn vooral sector- en streekspecifiek en kunnen bijdragen aan meerdere maatschappelijke doelen.

- *Welke periode beslaat dit?*

2024-2025

- *Wat doet dit kwalitatief op de doelen?*

- Kunnen we dat staven met onderzoek/theorie/oid?

Dit draagt o.a. bij aan het NPLG doel: 'Koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems en bos'. SNK heeft methodedocumenten vastgesteld per maatregel waarmee kan worden bepaald hoeveel koolstof kan worden vastgelegd.

De methodedocumenten en regels zijn te vinden op de website van SNK:

<https://nationaleco2markt.nl/methoden/>

De aanleg van nieuw bos en revitalisering van bestaand bos is een zeer effectieve klimaatmaatregel, omdat bossen een relatief hoge jaarlijkse CO₂ vastlegging hebben ten opzichte van veel andere vormen van landgebruik. Ook kunnen bossen in absolute zin veel CO₂ vastleggen.

Voor koolstofvastlegging in de bodem heeft Lesschen et al. (2021) onderzoek gedaan naar de maatregelen die het meeste bijdragen in de landbouw in Noord-Brabant (<https://edepot.wur.nl/557330>). De methodedocumenten van SNK sluiten hier in belangrijke mate op aan.

- *Waarom is dit no-regret volgens Brabantse insteek?*

De SNK methodedocumenten rondom de aanleg van bos, blijvend grasland, vezelhennep t.b.v. biobased bouwen, etc., laten zien dat deze maatregelen bijdragen aan extra koolstofvastlegging. Deze maatregelen zijn noodzakelijk voor het realiseren van de klimaatdoelen omtrent koolstofvastlegging. Naast de bijdrage aan extra CO₂ vastlegging

	<p>dragen deze projecten integraal bij aan de doelen in het NPLG als het gaat om ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen in de landbouw, natuur en de waterkwaliteit en in sommige gevallen ook het bieden van een bijdrage aan extensiveren van grondgebruik. Uit de WUR Scenariostudie (Gies et.al. 2023) blijkt dat de door de WUR doorgerekende maatregelpakketten niet voldoende zijn om de doelen voor koolstofvastlegging voor minerale landbouwbodems te halen. Uit de scenariostudie blijkt dat vergaande aanpassingen in de agrarische bedrijfsvoering en grondgebruik nodig zijn om de doelen voor koolstofvastlegging in landbouwbodems te realiseren. Koolstofcertificaten kunnen een extra bouwsteen zijn om koolstofvastlegging te stimuleren. Om in 2030 de doelen te halen dient de vrijwillige CO₂ markt nu te worden opgeschaald.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarom is dit (wat ons betreft) no-regret volgens LNV insteek?</i> <p>Dit draagt o.a. bij aan het NPLG doel: ' Koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems en bos' en de certificeringsmethode wordt ook door LNV (financieel en met kennis) ondersteund via het programma slim landgebruik. Door te kiezen voor deze methode sluiten we aan bij de eerder gemaakte keuze(n) van LNV.</p>
Kosten en dekking	<p><i>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Welke kosten zijn hiermee gemoeid?</i> <p>€ 1 miljoen</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kunnen we dit zo concreet mogelijk maken</i> <p>12 projecten van maximaal € 75.000 per project + €100.000,- aan uitvoeringskosten</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat verwachten we aan uitvoeringslasten (capaciteit)?</i> <p>0,7 fte</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Waaruit wordt dit gedekt?</i> <p>Transitiefonds</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Eigen middelen?</i> <p>De ontwikkeling van verdienmodellen voor vastlegging van CO₂ is opgenomen in Beleidskader landbouw & voedsel en het RWP (2021-2027). Daarnaast zijn er middelen beschikbaar vanuit het Programma Brabants Bodem (van Gogh Nationaal park).</p>
Bijlagen	<p><i>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak.</i></p> <p>De projecten worden uitgevoerd volgens de regels en methodedocumenten van de Stichting Nationale Koolstofmarkt (https://nationaleco2markt.nl/methoden/)</p> <p>De Provincie Noord-Brabant heeft reeds een doorrekening laten uitvoeren voor een SNK project rondom koolstofvastlegging via agroforestry: https://www.probos.nl/publicaties/rapporten/rapporten-2022/1777-co2-certificaten-voor-agroforestry-boeren-2 Doorrekening van het methodedocument voor blijvend grasland staat niet online maar kan opgevraagd worden.</p>

Meekoppelkansen	<p><i>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</i></p> <p>In Noord-Brabant hebben we naast de NPLG-doelen ook andere opgaven waar koolstofprojecten een bijdragen aan kunnen leveren. Die bijdrage verschilt per projecttype.</p> <p>Koolstofprojecten kunnen van waarde zijn omdat ze niet alleen koolstofvastlegging bevorderen, maar ook een breed scala aan positieve effecten hebben. Lokaal geproduceerde certificaten kunnen de sociale cohesie tussen producenten van certificaten en kopers van certificaten in een gebied versterken, daarnaast dragen de maatregelen binnen de projecttypen bij aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, zuurstofproductie, een verdienmodel voor duurzame landbouw, een aantrekkelijk landschap en stimuleren de ontwikkeling van een circulaire bouwsector.</p>
-----------------	--

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>Maatregelen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aanleg bos en beplanting buiten bosverband (nieuw bos, boomweides en lijnvormige beplanting) volgens methodedocument SNK. 2. Klimaatslim beheer bestaand bos volgens methodedocument SNK. 3. Blijvend grasland op minerale bodems volgens methodedocument SNK. 4. Hennep voor langdurige koolstofopslag volgens methodedocument SNK. 5. Revitalisering van essenbossen volgens methodedocument SNK. 6. CO₂ vastlegging in de bodem op minerale landbouwgronden (zand, klei, löss) volgens methodedocument SNK. <p>Toelichting maatregel Verwacht resultaat/output: Resultaat/ output verschilt per methodedocument en omvang van project. Ook binnen de verschillende projecttypen kan de potentiële vastlegging sterk variëren. De potentiële vastlegging in bos wordt bijvoorbeeld bepaald door het type beplanting dat wordt aangeplant. Per hectare blijvend grasland kan tot 1,5 ton CO₂ worden vastgelegd. Precieze cijfers voor vastlegging zijn opgenomen in de verschillende SNK methodedocumenten.</p> <p>Onderstaande tabel geeft een beeld van de hoeveelheid CO₂ die naar verwachting wordt vastgelegd op basis van de huidige geregistreerde projecten van SNK. Cijfers lopen uiteen van 118 ton per jaar en een totaal van 11800 ton voor projecten rondom nieuw bos tot 992 ton per jaar en 9922 ton totaal voor projecten rondom blijvend grasland. https://nationaleco2markt.nl/wp-content/uploads/2023/05/register-22-mei-projecten.pdf</p>
Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>In deze fase is het doelbereik niet relateerbare (in verhouding) tot het totale gebiedsprogramma en de totale opgave. In zijn algemeenheid en in kwalitatieve zin valt te zeggen dat de maatregelen bijdragen aan de NPLG-doelen voor stikstof, natuur en klimaat. Ook dragen de maatregelen bij aan het verdienmodellen in de landbouw en kan het stimulerend werken voor de aanleg van extra bos en/of het klimaatbestendig maken van bos.</p>

Onderbouwing	<p>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage. Waarom draagt dit bij aan systeemherstel?</p> <p>Onderstaande bronnen onderbouwen de bijdrage van de maatregel aan systeemherstel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • P. Lesschen et. al. (2021) https://edepot.wur.nl/557330; • Rapport Probos over doorrekening SNK methodiek Nieuw bos, boomweides en lijnvormige beplanting (onderdeel agroforestry): https://www.probos.nl/projecten/bosuitbreiding/1788-koolstofcredits-voor-agroforestry; • Factsheet klimaatmaatregelen met bomen, bos en natuur, https://edepot.wur.nl/513649
--------------	---

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</p> <p>Betrokken partijen, zijn de partijen die een subsidie aanvragen om met een SNK-koolstofproject te starten. Voor koolstofvastlegging in bossen kunnen dit de TBO's (Terrein Beherende Organisaties) of andere grondeigenaren zijn. Voor koolstofvastlegging in minerale bodems kunnen dit landbouworganisaties en agrariërs zijn.</p> <p>De Stichting Nationale Koolstofmarkt (SNK) beoordeeld de plannen en geeft de certificaten uit voor geverifieerde koolstofvastlegging.</p>
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</p> <p>De methodedocumenten voor de verschillende maatregelen zijn vastgesteld door SNK. We kunnen dus overgaan tot realisatie.</p>
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</p> <p><i>n.v.t.</i></p>

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</p> <p>De maatregelen betreffen een versnelling en een extra inspanning waarvoor geen dekkingsmiddelen beschikbaar zijn vanuit de huidige financieringsbronnen van de provincie en haar partners.</p>
Kostenraming ¹⁵	<p>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Specificeer de kosten per type maatregel. • Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen). • Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden. • Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is. • Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten. • Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW. • Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket. • Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden). <p>Maatregelen: 1 miljoen totaal – max 75 k per project, daarnaast 0,7 fte voor marktontwikkeling koolstofmarkt.</p>

¹⁵ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aanleg bos en beplanting buiten bosverband (nieuw bos, boomweides en lijnvormige beplanting) volgens methodedocument SNK. 2. Klimaatstimulering bestaand bos volgens methodedocument SNK 3. Blijvend grasland op minerale bodems volgens methodedocument SNK 4. Hennep voor langdurige koolstofopslag volgens methodedocument SNK 5. Revitalisering van essenbossen volgens methodedocument SNK 6. CO₂ vastlegging in de bodem op minerale landbouwgronden (zand, klei, löss) volgens methodedocument SNK. <p><i>Nota bene: Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.</i></p> <p><i>Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>
Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad. • Specificeer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak. • Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden. • Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe¹⁶. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.) <p>Dekkingsmiddelen worden gevraagd uit het Transitiefonds Landelijk Gebied De maatregelen betreffen additionele activiteiten (en dus additionele kosten) en kunnen niet worden gedekt uit andere middelen van provincie en/of partners.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma	<p>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>
Risico's en beheersmaatregelen	<p>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Onvoldoende animo of uitvoeringscapaciteit partijen (projectpartijen en/of agrarische ondernemers) om met de koolstofprojecten aan de slag te gaan. 2. Additionaliteit van de projecttypen/maatregelen vervalt (eis van SNK) door (nieuw) beleid. 3. Onvoldoende grond (in geval bossen).

¹⁶ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

5. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring¹⁷ van de voortgang.</i></p> <p>De maatregelen kunnen weggezet worden via een subsidietraject.</p> <p>Monitoring vindt plaats doordat SNK het projectplan moet goedkeuren en CO₂ certificaten uit kan geven. De projecten worden gemonitord door een onafhankelijke partijen en de projecten worden tussentijds en na afloop gevalideerd. Na validatie zijn de koolstofcertificaten officieel en geborgd.</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Najaar 2023: inzicht in beschikbaar komen van middelen Transitiefonds • Q4 2023: opstellen subsidieregeling in overleg met partners • medio 2024: openstelling regelingen • 2024-2025: uitvoering van maatregelen
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>Hoewel de opgevoerde maatregelen additioneel zijn, zijn ze naar verwachting met beperkte extra menskracht (0,7fte) vanuit de provincie of ingehuurde marktpartij uit te voeren. De belangrijkste uitvoeringskracht voor de maatregelen moet via de subsidieregeling bij marktpartijen komen te liggen (proces rondom opstellen en indienen SNK projectplannen).</p>

¹⁷ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

7. Emissiereductie door aanpassing huisvestings-systeem, managementmaatregelen en mestverwerking bij agrarische bedrijven

7a. Bijdragen aan emissiereductie(s) door borging van voer- en managementmaatregelen met 'real-time' meten en monitoren.

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket 7a Bijdragen aan emissiereductie(s) door borging van voer- en managementmaatregelen met 'real-time' meten en monitoren.
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Veehouders, onderzoeksinstellingen, leveranciers en daarmee samenhangende adviesdienstverlening. Verdeling nog nader uit te werken.
Gebied /locaties	Generiek. Voer- en managementmaatregelen zijn in beginsel op elke veehouderij toepasbaar.
Kern van de maatregel	<p>Kern van de maatregel is dat <u>minimaal 6 voer- en managementmaatregelen op 24 locaties</u> (per maatregel 4 locaties) onderdeel gaan uitmaken van de op handen zijnde pilotreeks 'real-time' meten en monitoren (versnellingskans 2022 - fiche 1). En dat deze – daar waar mogelijk – op een deel van de 25 veehouderijlocaties worden uitgevoerd. Wanneer dat noodzakelijk blijkt kan de pool met pilot bedrijven met 24 extra locaties worden uitgebreid.</p> <p>Het moet gaan om voer- en managementmaatregelen waarvan het – op voorhand – de verwachting is dat zij plus minus <u>30% aan reductie</u> bijdragen aan emissies van ammoniak, methaan en/of geur. In beginsel gaat het dan om maatregelen (bijvoorbeeld voer- of mestadditieven en of reinigingsmiddelen), die reeds oriënterend zijn onderzocht en waarbij de resultaten aanleiding geven dat bovengenoemde reducties aannemelijk zijn en verder onderzoek op praktijkschaal nodig is.</p> <p>De pilotreeks 'real-time' meten en monitoren omvat een traject waarbij op <u>25 veehouderijlocaties</u> wordt gemeten aan (innovatieve) emissiearme huisvestingssystemen. Dit traject is erop gericht om het real-time meten en monitoren in veehouderijstallen in de praktijk te beproeven, technisch verder uit te werken, ervaring op te doen met de dataverwerking en de vervolgstappen in beeld te brengen rondom het inpassen in de Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH).</p> <p><u>Onderliggend doel van het project is om veehouders meer handelingsperspectief te bieden</u>, door met doelvoorschriften, real-time meten en dashboards de veehouders inzicht te geven in de gevolgen van hun handelen. Door dit per maatregel op 4 locaties te onderzoeken bouw je kennis op en zijn de datasets ook toepasbaar voor de validatie en de vergunningsverlening de voer- en managementmaatregelen. Doelvoorschriften stimuleren en belonen veehouders om hun vakmanschap in te zetten en om – naast technische maatregelen – hun management te optimaliseren. Inzet van voer- en managementmaatregelen biedt aanvullende keuzevrijheid om aan de gestelde doelen te voldoen of zelfs verdergaande reducties te realiseren.</p> <p>Het real-time monitoren traject is nagenoeg <u>startklaar en start in juli/augustus</u> met de selectie van de pilotbedrijven en de selectie van benodigde techniek (sensoren, dashboards e.d.). Het traject kent een looptijd tot einde 2024. De pilotreeks 'real-time' meten en monitoren is gefinancierd met middelen van de eerste tranche Versnellingsmaatregelen van 2022 (fiche 1).</p>

	In dit traject is in de huidige situatie zeer beperkt ruimte voor toepassing en onderzoek naar voer- en managementmaatregelen. Onderhavig voorstel behelst dat het element 'voer- en managementmaatregelen' daar herkenbaar onderdeel van gaat uitmaken en daar zo veel mogelijk worden toegepast. Hierbij wordt gekeken hoe beide maatregelen elkaar zo veel mogelijk kunnen versterken: wanneer de voer- en managementmaatregelen kunnen worden gemonitord op een aantal van de 25 bestaande locaties kan de pool met minder nieuwe locaties worden uitgebreid. Het belangrijke resultaat daarvan is dat ook voor minimaal 6 kansrijke voer- en managementmaatregelen ook de borging (voor zover dit mogelijk is met behulp van real-time meting en monitoring) wordt onderzocht, zodat ook voor deze systemen vervolgspraken in het kader van VTH dichterbij komen. De validatie is met 4 locaties per voer- en managementmaatregel beter geborgd door de beschikbaarheid van meer datasets. Dit laatste element is van groot belang, omdat de borging van voer- en managementmaatregelen vanuit de aard minder gemakkelijk dan bij bijvoorbeeld installaties in stallen kan worden vormgegeven. Het betreft immers maatregelen die op elk willekeurig moment aangepast kunnen worden. Hierdoor zijn het in potentie ultieme no-regret maatregelen. Indien blijkt dat het niet werkt, is er geen sprake van een onomkeerbare investering. Ook van lock-in effecten is dan geen sprake.
Kosten en dekking	Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen). Kosten € 9,5mln. Dekking: vanuit middelen Transitiefonds landelijk gebied
Bijlagen	Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak. We kunnen als bijlage te zijner tijd het plan van aanpak Real Time Meten en Monitoren toevoegen. Dit wordt uitgewerkt door projectmanagementteam na de start in juli.

2. Nadere toelichting

1. Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma. Het terugdringen van de emissies van ammoniak en methaan uit de Brabantse landbouw zijn belangrijke opgaven in het licht van natuurherstel en klimaat. Voer- en managementmaatregelen kunnen daaraan bijdragen. Momenteel is een beperkt pakket voer- en managementmaatregelen al toegestaan. Er dient zich een breder pakket maatregelen aan die mogelijk kansrijk en snel toepasbaar zijn. In deze aanpak willen we maatregelen meenemen die – binnen die categorie – substantieel bijdragen. Daarbij gaan we uit van een emissiereductie van ongeveer 30% voor ammoniak.																																						
Doelbereik NPLG	Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofdoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig. <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th>0= niet</th> </tr> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th>2=beperkt</th> </tr> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th></th> <th>5=aanzienlijk</th> </tr> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> <th>NPLG doelen</th> <th></th> <th></th> </tr> <tr> <th></th> <th></th> <th></th> <th>Nat/stik</th> <th>Water</th> <th>Klimaat</th> <th>Landbouw perspectief</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>7a</td> <td>Voer- en managementmaatregelen</td> <td></td> <td>5</td> <td>2</td> <td>2</td> <td>5</td> </tr> </tbody> </table> <p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwalitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding 						0= niet						2=beperkt						5=aanzienlijk				NPLG doelen						Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief	7a	Voer- en managementmaatregelen		5	2	2	5
					0= niet																																		
					2=beperkt																																		
					5=aanzienlijk																																		
			NPLG doelen																																				
			Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief																																	
7a	Voer- en managementmaatregelen		5	2	2	5																																	

	<p>De potentiële bijdrage aan de emissiereductie van ammoniak is groot. Bij een gemiddelde inzet van voer- en managementmaatregelen van 20% (van de bedrijven die doorgaan) en een gemiddelde emissiereductie van 30%, betekent dit 6%.</p> <p>Daarnaast lijken een aantal maatregelen een positief effect te hebben op mestkwaliteit en daarmee samenhangend bodem- en grondwaterkwaliteit.</p>
Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</i></p> <p>Niet van toepassing, immers eerste oplevering BPLG.</p>
Meekoppelkansen	<p><i>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelenpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelenpakket.</i></p> <p>Een aantal van de voer- en managementmaatregel hebben ook als positief neveneffect dat de belasting van geur en/of broeikasgasemissie worden teruggedrongen. De belasting van geur door de veehouderij is een groot probleem in delen van Brabant.</p>

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p><i>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelenpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijs waar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelenpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</i></p> <p>De output is niet direct telbaar in de vorm van hectares of aantallen. De output van deze maatregel is vooral faciliterend in die zin dat het vooral bijdraagt aan het verder ontwikkelen en borgen van minimaal 6 kansrijke voer- en managementmaatregelen op 24 locaties per maatregel (per maatregel dus 4 locaties) die bij toepassing door veehouders stevig kunnen bijdragen aan de emissiereductie van ammoniak en methaan. Draagvlak voor de toepassing is groot en vergroot de mogelijkheden om bij doelsturing aan de voorwaarden te voldoen.</p>
Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p><i>Geef aan welke bijdrage het maatregelenpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelenpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelenpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelenpakket andere maatregelenpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</i></p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>
Onderbouwing	<p><i>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage.</i></p> <p>Zoals hierboven aangegeven zullen voer- en managementmaatregelen bij implementatie in duidelijke mate kunnen bijdragen aan de reductie van stikstof en methaan. Het aantal onderzoeken op praktijkschaal is beperkt en betreft met name oriënterend- en of literatuuronderzoek naar een beperkt aantal parameters. Juist dit soort interventies lijken zeer geschikt om direct bij te kunnen sturen op de emissies in combinatie met gebruik van sensoren en dashboards. Door dit op voor 6 maatregelen op 24 locaties in te voeren en te monitoren bouw je veel kennis en inzicht op en is de effectiviteit beter onderbouwd.</p>

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p><i>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursvereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i></p> <p>Op dit moment is er nog niet voor gekozen om de private partijen te selecteren waarvan in de realisatiefase de voer- en managementmaatregelen onderzocht gaan worden en geborgd gaan worden door middel van het real time meten en monitoren. De selectie van de bedrijven zal nader worden uitgewerkt in het Plan van Aanpak.</p>
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p>

	<p><i>* Daar waar mogelijk worden voer- en management maatregelen ingezet en geverifieerd op locaties waar reeds vanuit de ‘real-time’ monitoring proefopstellingen zijn geplaatst. Hiermee wordt zoveel als mogelijk gepoogd de investeringskosten te drukken.</i></p> <p><i>Nota bene:</i> <i>Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.</i> <i>Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>
Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificiteer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdspad.</i> • <i>Specificiteer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i> • <i>Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden.</i> • <i>Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe¹⁹. (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.)</i> <p>Dekking wordt voorzien vanuit Transitiefonds. Dit past ook in de redenering dat de resultaten van deze aanpak op landelijk niveau van belang zijn. De kennis hoe met real time meten en monitoren voer- en managementmaatregelen geborgd kunnen worden is voor veehouders en overheden in alle provincies van belang.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</i></p> <p>Pm. Op dit moment nog niet te relateren.</p>
Risico's en beheersmaatregelen	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <p>Risico met impact op de uitvoering en niet halen van de planning het tijdig realiseren van het doel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het meetprotocol is niet goed uitvoerbaar - De juiste techniek is niet tijdig voorhanden of voldoet niet aan de eisen - Er wordt geen juridische basis geboden en hiermee samenhangend geen goede uitwerking voor vergunningverlening toezicht <p>Beheersmaatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tijdig signaleren van problemen door projectleider en mogelijk bijsturen in overleg met opdrachtgever volgens de GROTIK Methode

¹⁹ Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

	<ul style="list-style-type: none"> - Er wordt actief toezicht gehouden op de uitvoering van het meetprotocol en ruimte geboden voor optimalisatie van de apparatuur en protocol, ook voor de maatregelen zelf - Stakeholders en deskundigen worden betrokken bij het opstellen van VTH-protocollen
--	--

5. Aanpak met planning en mijlpalen

<p>Aanpak</p>	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring²⁰ van de voortgang.</i></p> <p>Aanpak op hoofdlijnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Werving van veehouders die vertrouwen hebben in de toe te passen maatregelen en selectie van aanmeldingen op geschiktheid - Selectie van geschikte maatregelen voor onderzoek op praktijkschaal - Veehouders krijgen door dashboard inzicht in hun emissies en effecten van de maatregel - Betrekken van stakeholders zoals Omgevingsdiensten en deskundigen om te komen tot een borging van meetprotocol en de in te zetten maatregel <p>Monitoring</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dagelijks leveren van de meetdata - Geautomatiseerd leveren van productiegegevens - Actieve begeleiding in de uitvoering
<p>Planning met mijlpalen en afronding</p>	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <p>Juli/aug '23: werving en selectie van maatregelen en veehouders sept/okt '23: selectie meetbureau en geschikte techniek okt '23-okt '24: metingen met sensoren apr '24: tussenrapportage metingen dec '24: eindrapportage en handreiking/richtlijnen VTH en meetprotocollen</p>
<p>Gesteld staan voor realisatie</p>	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>De uitvoering van deze maatregel haakt aan bij het project real-time meten en monitoren. Hiervoor wordt een zeer ervaren projectmanagement team aangesteld dat ervaring heeft met het opstellen van meetprotocollen, handhavingprotocollen en het borgen van kwaliteit van metingen. Door die ervaring is bekend wat er nodig is om een meetprotocol op te stellen dat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • in de praktijk kan worden uitgevoerd; • flexibel genoeg is om zich aan te passen aan de situatie; • robuust is voor meetfouten; • waarborgen bevat tegen manipulatie; • kan worden gecontroleerd en gehandhaafd; • juridisch standhoudt. <p>Het projectteam bestaat o.a. uit de projectleider, een landbouwbeleidsadviseur en een communicatiemedewerker. Het project draait binnen de Provinciale structuren en verantwoordingslijnen, hiermee wordt de voortgang, risicobewaking en de financiële uitnutting geborgd.</p> <p>In het project wordt samengewerkt met veehouders, fabrikanten van stalsystemen, leveranciers van voer- en managementmaatregelen en daarvoor benodigde technieken, overheden (omgevingsdiensten, gemeenten, provincie en Rijk). Daarnaast vindt afstemming plaats met de landelijke programmacoördinator 'technische aspecten bedrijfsspecifiek meten' en het regieorgaan dat het Rijk gaat oprichten n.a.v. het advies van de Taskforce versnelling innovatieproces stallen. De resultaten worden breed gedeeld naar het bedrijfsleven en de overheidslagen (Rijk, provincies, gemeenten en omgevingsdiensten) en kennisinstellingen.</p>

²⁰ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

8. Ondersteuning van extensivering en verduurzaming landbouw

8a Extensivering in en rondom GGA-gebieden en het Natuurnetwerk

1. Algemeen - voor elke aanvraag

Naam	No-regret maatregelpakket 8a Extensivering in- en rondom GGA-gebieden en het Natuurnetwerk
Hoofdaanvrager	Provincie Noord-Brabant Gijs Pouw Gpouw@brabant.nl 06-5279 4239 NL86INGB0674560043 t.n.v. provincie Noord-Brabant
Deelnemende partijen	Het budget wordt beschikbaar gesteld aan agrarische ondernemers/grondeigenaren via rechtstreekse betalingen dan wel door tussenkomst van uitvoerende organisaties als waterschappen, gebiedsorganisaties, gemeenten of het Groen Ontwikkelfonds Brabant.
Gebied /locaties	Het gaat om gebieden binnen (1) de gebiedsgerichte aanpak (17 gebieden in Brabant rondom N2000 en beekdalen), (2) individuele voorstellen voor natuurinclusieve landbouw in en nabij het Natuurnetwerk Brabant en (3) Van Gogh NP.
Kern van de maatregel	<p>Blijvend extensiveren en natuurinclusief maken van 1.700 hectare landbouwgrond.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Wat is de opgave die we willen aanpakken?</i> In de groenblauw gebiedsgerichte aanpak (GGA) werken we in 17 gebieden rondom N2000 en beekdalen samen met onze partners aan de doelen voor natuur (N2000), water (KRW), bodem en perspectief voor de landbouw. In de omgeving van de N2000-gebieden is er een forse opgave om de agrarische bedrijfsvoering meer in lijn te brengen met de condities voor een robuust bodem- en watersysteem en bij te dragen aan de doelen voor natuur/biodiversiteit, water en klimaat. Daarnaast zijn er individuele projecten van (groepen van) agrariërs die bijdragen aan deze doelen, vaak gekoppeld aan realisatie van het NNB (via GOB, nog 8.300 ha te realiseren) of in het kader van Van Gogh Nationaal Park (zoals Versailles van het Noorden rond de boomteelt). • <i>Wat gaan we doen?</i> De doelen voor natuur en water leiden tot een extensivering van het agrarisch grondgebruik, onder andere door vernatting (verdrogingsbestrijding), minder/geen bemesting, minder/geen bestrijdingsmiddelen, versterken biodiversiteit en landschap, etc. Dit vraagt om extensievere, natuurinclusieve en nieuwe vormen van landbouw. We willen ondernemers in deze gebieden ondersteunen om de benodigde extensivering economisch zo rendabel mogelijk te maken. Zo krijgen deze ondernemers een beloning voor de (permanent) gefaciliteerde ecosysteemdiensten. • <i>Wat zijn de eventuele submaatregelen?</i><ul style="list-style-type: none"> • Aanpassingen aan de waterhuishouding (hogere peilen) en andere gebruiksbeperkingen in de omgeving van N2000 gebieden, beekdalen en natte natuurparels. Het ondersteunen van de omslag naar nieuwe teelten en bedrijfsvoeringen in deze gebieden zoals Agroforestry en natte teelten. • Agrarisch natuur- en landschapsbeheer. • Het combineren met maatschappelijke functies, zoals zorg en educatie et cetera • <i>Kunnen we dat al concreet maken voor bepaalde gebieden?</i> Het gaat om gebieden binnen de GGA aanpak: 17 gebieden in Brabant rondom N2000 en beekdalen en om individuele projecten rondom NNB en in Van Gogh NP. • <i>Welke periode beslaat dit?</i> 2024-2025 • <i>Wat doet dit op doelbereik NPLG?</i> Extensieve en natuurinclusieve landbouw draagt bij aan de realisatie van de NPLG doelen voor natuur (stikstof), water (Kaderrichtlijn Water, verdroging) en klimaat. Extensieve, biologische en natuurinclusieve landbouw leiden tot minder uitstoot van

	<p>stikstof en broeikasgassen, creëren meer habitat voor soorten, en verbeteren de waterkwaliteit. Het tegengaan van verdroging gaat ook samen met extensivering.</p> <table border="1"> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>0= niet</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>2=beperkt</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>5=aanzienlijk</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td colspan="3">NPLG doelen</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Landbouw</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>Nat/stik</td> <td>Water</td> <td>Klimaat</td> <td>perspectief</td> </tr> <tr> <td></td> <td>8a Extensivering</td> <td>5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>5</td> </tr> </table> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarom zijn de maatregelen no-regret?</i> Deze maatregelen dragen bij aan de NPLG-doelen, zijn kosteneffectief, op korte termijn uitvoerbaar en draagvlak doordat we aansluiten bij initiatieven in gebieden en bij agrarische ondernemers. Zo stimuleren we de uitvoering van projecten en creëren we goede voorbeelden (successen) voor de verdere uitvoering van het BPLG. 					0= niet					2=beperkt					5=aanzienlijk			NPLG doelen							Landbouw			Nat/stik	Water	Klimaat	perspectief		8a Extensivering	5	5	2	5
				0= niet																																		
				2=beperkt																																		
				5=aanzienlijk																																		
		NPLG doelen																																				
				Landbouw																																		
		Nat/stik	Water	Klimaat	perspectief																																	
	8a Extensivering	5	5	2	5																																	
Kosten en dekking	<p>Geef een samenvattend overzicht van de totale kosten van het maatregelpakket en het voorstel voor dekking van deze kosten (met de mogelijkheid tot dekking vanuit meerdere financiële bronnen).</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Welke kosten zijn hiermee gemoeid?</i> € 77,7 miljoen aan afwaardering + € 7.777.500 uitvoeringskosten • <i>Kunnen we dit zo concreet mogelijk maken</i> 1.700 ha * € 45.750 = € 77.775.000 Hierbij wordt gerekend met een gemiddelde afwaardering van 50% en een grondprijs van € 91.500. • <i>Wat verwachten we aan uitvoeringslasten (capaciteit)?</i> Er is rekening gehouden met 10% uitvoeringskosten, zijnde € 7.777.500 • <i>Waaruit wordt dit gedekt?</i> Dekking vindt plaats vanuit Transitiefonds • <i>Eigen middelen?</i> Er wordt geen rekening gehouden met inzet van eigen middelen. 																																					
Bijlagen	<p>Geef aan welke bijlagen, als gewenst, zijn bijgevoegd. Bijvoorbeeld overzichtskaarten, een kostenonderbouwing of een Plan van aanpak.</p> <p>Nvt</p>																																					

2. Nadere onderbouwing

1. Opgaven/probleemanalyse en te bereiken doelen

Analyse provinciale/ gebiedsopgaven NPLG	<p>Beschrijf samenvattend de probleemanalyse van de opgaven in het gebied/de provincie op de scope van het NPLG. Gebruik kan worden gemaakt van de teksten in het gebiedsprogramma.</p> <p>Om de beleidsdoelen ten aanzien van biodiversiteit, water en klimaat te realiseren is het noodzakelijk om rond het NNB (in het bijzonder Natura 2000 en Natte Natuurparels (KRW) en in de beekdalen (KRW) het agrarisch grondgebruik aan te passen en zo in de omgeving van de N2000-gebieden is er een forse opgave om de agrarische activiteiten meer in lijn te brengen met de condities voor een robuust bodem- en watersysteem en bij te dragen aan de doelen voor natuur/biodiversiteit, water en klimaat. Dit vraagt aanpassing van het agrarisch grondgebruik, door vernatting (verdrogingsbestrijding), minder/geen bemesting, minder/geen bestrijdingsmiddelen, etc. Dit resulteert in extensievere, natuurinclusieve vormen van landbouw of nieuwe teelten zoals voor biobased toepassingen. Op deze manier kunnen we tegelijkertijd bijdragen aan een nieuw perspectief voor bedrijven die natuurinclusief en/of biologisch willen worden en invulling geven aan de doelen van ons beleidskader Landbouw en Voedsel.</p> <p>In de groenblauw gebiedsgerichte aanpak (GGA) werken we in 17 gebieden rondom N2000 en beekdalen samen met onze partners aan de doelen voor natuur, water, bodem en perspectief voor de landbouw. Bijvoorbeeld rond de Loonse en Drunense Duinen / De Brand waar de lokale organisatie Duinboeren en hun Gebiedsonderneming.</p>
--	---

	<p>Zij willen duidelijkheid voor hun leden om zo – met de koers naar extensiever en natuurinclusiever – op gebiedsniveau perspectief te ontwikkelen. Daarbij is er extra ondersteuning nodig vanwege de hoge grondprijzen. Of in de gemeente Altena waar in het project Polder van de Toekomst goede kansen zijn voor extensivering.</p> <p>Daarnaast zijn er in toenemende mate individuele ondernemers die hun bedrijfsvoering vergaand willen aanpassen richting natuurinclusief en extensief grondgebruik. Dit aansluitend op of bijdragend aan de realisatie van het NNB, zowel in areaal als via inrichting en gebruik.</p> <p>Ook in het kader van Van Gogh NP ontstaan dit soort initiatieven als Klimaatrobuust Beekdal in Zundert of Versailles van het Noord rond Helvoirt-Udenhout.</p> <p>Deze maatregel richt zich op het financieel compenseren van de waardedaling die optreedt als een grondeigenaar zich – met oog op genoemde doelrealisatie – vastlegt op het vergaand extensiveren van het grondgebruik en aanpassing van de (hydrologische) inrichting van de desbetreffende percelen. Wij zetten deze maatregel in samenhang in met andere maatregelen, met name:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aanpassing watersysteem: proces- en inrichtingskosten; - Versterking natuur- en bosareaal: aanleg Groenblauwe Dooradering en bos; - Vrijwillige bedrijfsbeëindiging: zowel de Maatwerkiaanpak in dit no-regret pakket als de LBV(+), waarbij de vrijkomende gronden kunnen worden geëxtensiveerd, al dan niet in combinatie met aan- en verkoop door de provincie, waterschap of gemeente); - Gronden voor graasdierhouderij: voor ondernemers die zich willen vastleggen op het als grasland exploiteren van gronden als ondersteuning van de graasdierhouderij rond NNB en in beekdalen maar waar verdergaande extensivering of aanpassing inrichting (nog) niet aan de orde is. - Ondersteuning Natuurinclusieve en biologische bedrijven (coaches, grond). 																																				
Doelbereik NPLG	<p>Beschrijf de NPLG-doelen die met het maatregelpakket, waarvoor een aanvraag rijksbijdrage wordt gedaan, gerealiseerd worden. Geef dit in ieder geval weer op de hoofdoelen -water, natuur, klimaat- en zoveel mogelijk getalsmatig.</p> <p>Dit maatregelpakket draagt bij aan de NPLG-doelen voor natuur, water en klimaat. Daarnaast levert het een bijdrage aan het perspectief en verdienmodel voor agrarische ondernemers in extensieve gebieden. Dit draagt tegelijkertijd bij aan het realiseren van ons beleidsdoel van 500 NIL-bedrijven en 15% areaal biologisch.</p> <table border="1" data-bbox="475 1312 1114 1518"> <thead> <tr> <th colspan="4"></th> <th colspan="2">0= niet</th> </tr> <tr> <th colspan="4"></th> <th colspan="2">2=beperkt</th> </tr> <tr> <th colspan="4"></th> <th colspan="2">5=aanzienlijk</th> </tr> <tr> <th colspan="4">NPLG doelen</th> <th colspan="2"></th> </tr> <tr> <th></th> <th>Nat/stik</th> <th>Water</th> <th>Klimaat</th> <th colspan="2">Landbouw perspectief</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>8a Extensivering</td> <td>5</td> <td>5</td> <td>2</td> <td>5</td> <td>5</td> </tr> </tbody> </table> <p>Toelichting: Bovenstaande score is een <u>kwantitatieve</u> inschatting van de mate van het effect van de maatregel op de doelen, alsook de doelmatigheid van de besteding van de middelen op de doelen. De score geeft géén inzicht in de <u>kwantitatieve</u> bijdrage van de maatregel in verhouding tot de omvang van de totale opgave (dus momenteel nog geen % van de totale opgave).</p> <p>Kortom: Maatregelen zijn zorgvuldig gekozen met huidige kennis en mogelijkheden. Daarbij zijn als criteria gehanteerd:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. no-regret 2. zo groot mogelijk effect op zoveel mogelijk doelen (integraal doelbereik) 3. zo doelmatig mogelijke besteding 					0= niet						2=beperkt						5=aanzienlijk		NPLG doelen							Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief		8a Extensivering	5	5	2	5	5
				0= niet																																	
				2=beperkt																																	
				5=aanzienlijk																																	
NPLG doelen																																					
	Nat/stik	Water	Klimaat	Landbouw perspectief																																	
8a Extensivering	5	5	2	5	5																																
Eventuele wijzigingen ten opzichte van gebiedsprogramma	<p>Beschrijf, als aan de orde, of de opgave, doelen en maatregelen in het gebied/de provincie gewijzigd zijn ten opzichte van het gebiedsprogramma. (bijvoorbeeld als resultaat van een voorafgaande planuitwerking of verkenning voor een omwisselbesluit)</p> <p>Niet van toepassing, immers eerste oplevering BPLG</p>																																				

Meekoppelkansen	<p>Beschrijf de opgaven of doelen in het gebied die, naast de doelen van het NPLG, met het te realiseren maatregelpakket waarvoor een rijksbijdrage wordt aangevraagd, ook gerealiseerd gaan worden en die daarmee onderdeel zijn van de uitvoering van het maatregelpakket.</p> <p>Het ondersteunen van extensivering en verduurzaming van de landbouw draagt naast de NPLG-doelen bij aan het ontwikkelen van een duurzaam toekomstperspectief en verdienmodel voor agrarische ondernemers.</p>
-----------------	---

2. Oplossingsrichtingen, doelbereik en (sociaaleconomische) effecten

Maatregelen, instrumenten en output	<p>Beschrijf de maatregelen en instrumenten die onderdeel zijn van het maatregelpakket (1-3 zinnen per maatregel en instrument). Voeg desgewenst aanvullende notities toe en/of verwijst naar relevant naar het gebiedsprogramma. Beschrijf hierbij de concrete output die het maatregelpakket oplevert in het gebied. Het gaat dan om telbare informatie. Formuleer dit daarom zo specifiek en meetbaar mogelijk. Bijvoorbeeld aangelegde hectares, aantal bedrijfsverplaatsingen etc.</p> <p>Maatregel: blijvend extensiveren van 1.700 hectare landbouwgrond Instrument: Eenmalige compensatie middels afwaardering</p> <p>Blijvend extensiveren betekent één of meer van de volgende gebruiksaanpassingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - minder of geen bemesting; - minder of geen gebruik bestrijdingsmiddelen; - aanpassing van de waterhuishouding en daaraan aangepaste gewaskeuze (inclusief gewassen als grondstof voor biobased materiaal); - minder of geen onttrekking van water voor beregening - meer op biodiversiteit gerichte gewaskeuze of beheer van de gewassen; <p>Dit in samenhang met andere maatregelen zoals hiervoor beschreven. De grondeigenaar legt zich vrijwillig vast (bijvoorbeeld in de vorm van een kwalitatieve verplichting) op het geëxtensiverde beheer en ontvangt een compensatie voor de waardedaling die daarvan het gevolg is. Deze waardedaling wordt bepaald met een dubbele taxatie: de waarde van de grond in de huidige situatie en de waarde van de grond met de aangelegde verplichting tot extensivering. In Brabant is inmiddels ruime ervaring met deze systematiek in het kader van het Ondernemend NNB dat wordt toegepast binnen het NNB, waar deze maatregel overwegend buiten het NNB wordt ingezet.</p> <p>Verwachte Output: in deze aanvraag is de eerste 1.700 hectare voorzien.</p>
Doelbereik (in verhouding tot het gebiedsprogramma)	<p>Geef aan welke bijdrage het maatregelpakket levert aan a) het doelbereik in het gebied / het onderdeel én b) het doelbereik op het niveau van de provinciale NPLG-doelen en meekoppelende doelen- zoals opgenomen in het gebiedsprogramma. Beschrijf daarbij de verhouding tussen het doelbereik van het maatregelpakket in verhouding tot het doelbereik van het gehele gebiedsprogramma (de andere al gerealiseerde of nog te realiseren maatregelpakketten). Zijn er aanvullend op dit maatregelpakket andere maatregelpakketten benodigd om te komen tot het doelbereik op het niveau van de provinciale doelen?</p> <p>Op dit moment nog niet te relateren aan totale gebiedsprogramma. De totale extensiveringsopgave wordt geschat op 10% van de cultuurgrond, zijnde 24.000 hectare. Middels deze eerste aanvraag is 1.700 hectare voorzien (0.7%).</p>
Onderbouwing	<p>Onderbouw de keuze voor de maatregelen en instrumenten om tot het gestelde NPLG-doelbereik te komen. Maak hierbij gebruik van de beleidstheorie in het gebiedsprogramma, het toetsingsadvies van de Ecologische Autoriteit, de sociaal-economische impact analyse (incl. de toekomst van de landbouw), effecten op leefbaarheid, milieu en leefomgeving e/o andere onderzoeken en adviezen zoals een eventuele milieueffectrapportage.</p> <p>We verwijzen hierbij graag naar de volgende rapporten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Scenariostudie naar doelen en doelrealisatie in het kader van het Nationaal Programma Landelijke Gebied, WUR, januari 2023 ○ Het perspectief van biologische landbouw, WUR, mei 2023 ○ Maatregelen Natuurinclusieve landbouw, WUR, 2017 ○ Ruimtelijk beeld Watertransitie, een verkenning voor Noord-Brabant, H+N+S, oktober 2022

3. Besluitvorming en daarbij betrokken partijen

Beschrijving partijen, rollen en verantwoordelijkheden	<p>Geef een opsomming van de betrokken partijen in de fase van realisatie en geef daarbij in één zin weer wat hun rol en verantwoordelijkheid is. Bevestig daarbij dat alle genoemde partijen hun rol en verantwoordelijkheid hebben onderschreven en geef aan waar dit is vastgelegd, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</p> <p>Het gaat om projecten binnen (1) de gebiedsgerichte aanpak (17 gebieden in Brabant rondom N2000), (2) individuele voorstellen voor natuurinclusieve landbouw in en nabij het Natuurnetwerk Brabant en (3) initiatieven binnen Van Gogh NP.</p>
--	---

	<p>Met deze maatregel sluiten we aan op de energie die er in de gebieden en bij individuele ondernemers zit om bij te dragen aan het realiseren van de beleidsdoelen voor natuur, water en klimaat. Zo benutten we de kansen die er zijn en kunnen we wervende voorbeelden creëren wat weer bevorderlijk is voor de verdere planvorming voor en uitvoering van de transitie van het landelijk gebied. Het zijn projecten en initiatieven op basis van vrijwilligheid, samenhangend met en ondersteunend aan water- en natuurmaatregelen. Ook kan dit ondersteunend worden ingezet bij de Maatwerkpaanpak als de daarbij gekochte grond na extensivering wordt doorverkocht aan ondernemers.</p>
Afgeronde procedures en besluitvorming	<p><i>Presenteer een chronologisch overzicht van de procedures en besluitvormingsmomenten die zijn afgerond of nog lopend zijn om te kunnen starten met de realisatie. Bevestig dat alle procedurele stappen in beeld zijn en afgerond kunnen worden om tot realisatie over te gaan. Bijvoorbeeld ruimtelijk-planologische procedures, mogelijke wettelijke compensatie en/of vergunningverlening.</i></p> <p>Binnen de GGA, Van Gogh NP en via reeds ingediende individuele plannen ligt er een eerste tranche projecten die in de uitvoering kunnen worden gebracht zodra het budget beschikbaar is. Vervolgens werven we in één of meer vervolgranches nieuwe projecten (goed voorbeeld doet goed volgen).</p>
Participatie en betrokkenheid democratische vertegenwoordigingen	<p><i>Beschrijf de participatie die met gebiedspartijen heeft plaatsgevonden, wat met de opbrengst van de participatie is gedaan en het betrekken van democratische vertegenwoordiging. Daarvoor kan gebruik gemaakt worden van het gebiedsprogramma. Beschrijf, voor zover relevant, (de opbrengst van) aanvullende participatie en betrokkenheid van democratische vertegenwoordigingen sinds vaststelling van het gebiedsprogramma. Geef tenslotte weer hoe gebiedspartijen en democratische vertegenwoordigingen in de fase van realisatie betrokken gaan worden.</i></p> <p>Zie hiervoor. Waar relevant zal voor de uitvoering van de projecten vergunningverlening nodig zijn, voor de meeste projecten in de eerste tranche heeft deze al plaatsgevonden of is deze vergaand in procedure.</p>

4. Financiën en risico's

Onderbouwing rijksbijdrage	<p><i>Beschrijf waarom een rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket noodzakelijk is.</i></p> <p>Om de doelen van het NPLG te realiseren is aanpassing (extensivering) van het grondgebruik rond het NNB (N2000 en Krw/NNP) en in beekdalen (KRW) noodzakelijk. Waar deze aanpassingen een vergaande inperkping van de gebruiksmogelijkheden betekenen dienen de grondeigenaren en -gebruikers hiervoor te worden gecompenseerd. Hiervoor zijn op dit moment zeer beperkt budgetten beschikbaar. Gelet op de termijnen van doelrealisatie (2027 en 2030) is een forse verruiming van die budgetten noodzakelijk.</p>
Kostenraming ²¹	<p><i>Geef een kostenraming voor het maatregelpakket en voeg een verdere toelichting desgewenst bij. De minimale vereisten voor de kostenraming zijn:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer de kosten per type maatregel.</i> • <i>Werk volgens de PxQ systematiek en geef aan op welke onderbouwing de PxQ is gebaseerd (bijvoorbeeld historische prijzen, rapporten, normen).</i> • <i>Betrek bij de kostenraming de voorziene baten/inkomsten, zoals doorverkoop van verworven gronden.</i> • <i>Geef weer wat de meerjarige programmering van uitgaven / kosten is.</i> • <i>Betrek bij de kostenraming een risicoreservering voor onvoorziene kosten.</i> • <i>Geef bedragen weer inclusief en exclusief BTW.</i> • <i>Geef de uitvoeringskosten (van alle betrokken partijen) weer van de specifieke activiteiten die betrekking hebben op de realisatie van het maatregelpakket.</i> • <i>Geef eventuele structurele (beheer)kosten weer, en geef aan welk deel van deze kosten vóór 2035 en welk deel na 2035 gemaakt worden (het Transitiefonds is tijdelijk tot en met 2035. Na die tijd kunnen kosten uit deze financieringsbron niet meer gedekt worden).</i> <p>Eenmalige afwaarderingskosten: 1.700 hectare * € 45.750 = € 77.775.000 Gemiddelde afwaardering: 50%* Gemiddelde grondprijs: € 91.500* Uitvoeringskosten: 10% van € 77.775.000 = € 7.777.500</p> <p>De systematiek is dusdanig dat er een éénmalige compensatie voor de aanpassing van het grondgebruik plaatsvindt en er daarna geen beheerskosten meer nodig zijn omdat er vanuit de nieuwe grondwaarde weer een rendabele exploitatie mogelijk is.</p>

²¹ De werkgroep 'Samen ramen' van Rijk en provincies biedt inzicht in de werkwijzen en uitgangspunten die voor het ramen van de kosten gevolgd kunnen worden. Aanvullend hierop kan de Regieorganisatie (RTLG) desgewenst ondersteuning bieden bij de kostenraming.

	<p>* Vanuit het Brabantse grondbedrijf zijn ervaringscijfers opgebouwd over afgelopen decennia. Actuele (afgeronde) grondprijs van juni 2023.</p> <p><i>Nota bene: Deze maatregel is voorzien als generieke maatregel die langjarig kan worden ingezet in specifieke gebieden. Indien gedurende de eerste uitvoeringsperiode 2024-2025 blijkt dat deze maatregelen daadwerkelijk succesvol en effectief zijn, zullen we deze graag continueren na 2025. We zullen dan voor dezelfde (of iets bijgestelde aanpak) extra budget vanuit het Transitiefonds Landelijk gebied aanvragen.</i></p> <p><i>Ingeval het gewenst en mogelijk is om de maatregel nog gedurende 2024-2025 te intensiveren, dan zullen wij ook extra rijksmiddelen voor deze periode aanvragen vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied.</i></p> <p><i>In deze berekening is ervan uitgegaan dat de overhead kosten op een andere wijze worden gefinancierd vanuit het Transitiefonds (overhead zijnde niet aan maatregelen relateerbare kosten zoals planvorming e.d. conform denklijn uit artikel 2 onderzoek) en zijn derhalve niet opgenomen in deze kostenindicatie. Wanneer deze overhead kosten onverhoopt niet tijdig of in de noodzakelijke hoogte doorgang vindt heeft dit zijn weerslag op de kosten en/of de realisatie van deze fiche.</i></p>
Dekkingsvoorstel	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Specificeer uit welke financiële bronnen van het Rijk bekostiging gevraagd wordt. Voorbeelden: Transitiefonds, Deltafonds, Klimaatfonds, GLB-NSP, evenals al bestaande regelingen. Maak een onderscheid naar al toegezegde rijksbijdragen en voorstellen voor rijksbijdragen, inclusief status en tijdpad.</i> • <i>Specificeer in het dekkingsvoorstel eveneens de cofinanciering van provincies, waterschappen, gemeenten en/of mogelijk andere partijen. Bevestig de bijdrage die deze partijen willen doen, bijvoorbeeld in een bestuursovereenkomst of een andere bestuurlijk vastgelegde afspraak.</i> • <i>Geef weer hoe eventuele structurele (beheer)kosten gedekt worden.</i> • <i>Maak in het dekkingsvoorstel (inclusief BTW) een inschatting welke posten wel BTW verrekenbaar of compensabel zijn bij het BTW-compensatiefonds en welke posten niet. Licht deze keuze per post tekstueel toe²². (Het deel BTW dat compensabel is, wordt niet uitgekeerd uit het Transitiefonds maar verloopt via een aanvraag uit het BTW-compensatiefonds.)</i> <p>Dekking wordt voorzien vanuit Transitiefonds.</p> <p>Bovengenoemde bedragen zijn bruto. Bij de uitvoeringskosten en de maatregelen zal mogelijk een deel van de BTW compensabel zijn. De exacte wijze waarop deze middelen worden weggezet alsook de verdeling van de inzet van medewerkers/inhuur/ externe capaciteit is in dit stadium nog onvoldoende scherp om het compensabele deel te berekenen.</p>
Verhouding tot indicatief budget voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma	<p><i>Beschrijf hoe de aanvraag rijksbijdrage voor realisatie van het maatregelpakket zich verhoudt tot het indicatieve budget Transitiefonds voor de betreffende provincie voor realisatie van het gehele gebiedsprogramma en daarmee de overige maatregelpakketten (en financiering daarvan).</i></p> <p>In dit stadium is de financiële verhouding van deze maatregel (eerste aanvraag voor een deel van deze maatregel) en de totale kosten van deze maatregel niet te maken. Dit zal sterk samenhangen met instrumentering. Dit geldt hiermee ook voor de verhouding met het totale indicatieve budget, alsook de kosten voor het totale voorziene maatregelpakket.</p>
Risico's en beheersmaatregelen	<p><i>Beschrijf de top-3 risico's en bijbehorende beheersmaatregelen in de realisatie ten aanzien van het behalen van gestelde doelen binnen budgettaire kaders en binnen de gestelde tijd.</i></p> <p>Welke risico's voorzien we?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Weerstand tegen het op deze manier vergaand extensiveren van het grondgebruik buiten het NNB. Maatregel: goede communicatie, relevante stakeholders aan de voorkant betrekken bij het uitdenken van projecten en vooral aansluiten bij die initiatieven waar er wèl de energie zit om deze stap te zetten. Zo aansprekende voorbeelden creëren (en vergelijkbare reeds gerealiseerde plannen binnen het NNB over het voetlicht brengen) en door een goede procesgang vertrouwen opbouwen. 2. Te hoge verwachtingen bij eigenaren van de te ontvangen compensatie waardoor projecten in de vertraging komen. Maatregel: Heldere, vooraf goed gecommuniceerde systematiek gebruiken. Ook hier weer gebruik maken van de bestaande ervaring met vergelijkbare projecten binnen het NNB.

²² Deze (detail)onderbouwing zal besproken worden met het ministerie van Financiën en vereist hun akkoord.

	<p>3. Vertraging door uitblijven goedkeuring staatsteun. Maatregel: we zijn reeds gestart, samen met andere provincies een goedkeuring voor deze systematiek te krijgen (aanpassing catalogus Groenblauwe Diensten).</p>
--	--

5. Aanpak met planning en mijlpalen

Aanpak	<p><i>Beschrijf de aanpak van de realisatie op hoofdlijnen, waaronder de wijze van monitoring²³ van de voortgang.</i></p> <p>Binnen de GGA, Van Gogh NP en via reeds ingediende individuele plannen ligt er een eerste tranche projecten klaar die in de uitvoering kunnen worden gebracht zodra het budget beschikbaar is. Vervolgens werven we in één of meer vervolgtanches nieuwe projecten (goed voorbeeld doet goed volgen).</p>
Planning met mijlpalen en afronding	<p><i>Beschrijf puntsgewijs de planning van activiteiten voor realisatie van het maatregelpakket met de start, tussenresultaten (mijlpalen) en afronding (opleverbeslissing).</i></p> <p>Zie hiervoor</p>
Gesteld staan voor realisatie	<p><i>Onderbouw met een beschrijving van de organisatie(structuur) en beschikbare menskracht dat de realisatie van het maatregelpakket geborgd is.</i></p> <p>Gezien het programma overstijgende en integrale karakter van deze maatregel krijgt de organisatie, aansturing en realisatie hiervan extra aandacht komende periode. Zowel binnen BPLG (uitvoeringsstrategie en uitvoeringsorganisatie) alsook vanuit de directie, met het oog op de organisatie (door)ontwikkeling. De concrete behoefte en mogelijkheden in de gebieden zijn voorradig. Nu wordt het zaak momentum te creëren en op te schakelen.</p>

²³ Voor monitoring voortgang van uitvoering (output) kan waar mogelijk voor onderdelen worden aangesloten bij al bestaande wijzen van monitoring.

Bijlage Indicatieve calculaties

1a. Watervasthouden				Budget	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking	
1. Verdrogingsbestrijdingsmaatregelen								
Aanpassen oppervlaktewatersysteem en ontwateringssysteem (verondiepen /afdammen /dempnen).				€ 35.000.000	Bijdrageregelingen en Subsidie	nvt	Exacte verdeling nader te bepalen	
2. Beek en Kreekherstel								
Herinrichting beken (beekherstel, NVO, bouwen met natuur, vismigratie)				€ 35.000.000	Bijdrageregelingen en Subsidie	nvt	Exacte verdeling nader te bepalen	
3. Verbeteren van bodemvitaliteit								
Extra 1-op-1 adviesgesprek voor 2200 boeren								
Intensivering monitoring betreft bodemvitaliteitsmetingen bij alle deelnemers, uitbreiding waterkwantiteitsanalyses en participatieve monitoring				€ 5.000.000	Opdrachten	gedeeltelijk		
Uitvoeringskosten				€ 7.500.000	Loonkosten, opdrachten, subsidie en bijdrageregeling	gedeeltelijk	Exacte verdeling nader te bepalen	
Totale kosten huidige aanvraag				€ 82.500.000				
2a. Markiezaat				Budget	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking	
Fase 1: Voorbereiden en realiseren vogeleilanden (deel 1)				€ 7.000.000	Subsidie	nvt		
Fase 2: Realiseren vogeleilanden (deel 2)				Pm, schatting 13mln				
2b. Pauwels								
Fase 1: Realisatie Recropassage				€ 2.000.000	Werkbudget/subsidie	nvt		
Fase 2-5: Natuur- en watermaatregelen				Pm, schatting 23mln				
Uitvoeringskosten				€ 900.000	Werkbudget, subsidie, loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk	Verdeling ntb	
Totale kosten huidige aanvraag				€ 9.900.000				
3a. GBDA 170 hectare en 3b. Bosrevitalisatie 5.000 hectare				Budget	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking	
Functiewijziging/ langjarigbeheer met inkomstenderving				€ 70.125	170	€ 11.921.250	Subsidie	nvt
Inrichting				€ 24.200	170	€ 4.114.000	Subsidie	nvt
Veldcoördinatie (extern)				15%		€ 2.405.288	Subsidie, loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk
Interne procesbegeleiding				10%		€ 1.603.525	Loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk
Omvorming bos op arme zandgronden				€ 4.918	1.250	€ 6.147.500	Subsidie	nvt
Omvorming bos op rijke gronden				€ 1.814	3.750	€ 6.802.500	Subsidie	nvt
hydrologische maatregelen*				€ 500	5.000	€ 2.500.000	Subsidie	nvt
Uitvoeringskosten bosrevitalisatie				15%		€ 2.317.500	Subsidie, loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk
Totale kosten huidige aanvraag						€ 37.811.563		
4a. Maatwerkpaak Brabant				Budget	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking	
3 tot 5 bedrijven omvormen/uitkopen/verplaatsen				Lumpsum		€ 19.000.000	Subsidie	nvt
Uitvoeringskosten				10%		€ 1.900.000	Loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk
Totale kosten huidige aanvraag						€ 20.900.000		
5a. Biodiversiteitsmonitor akker- en tuinbouw		Hoeveelheid/kosten	Toelichting	Percentage subsidie	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking	
Aantal deelnemers		250	10% aantal bedrijven in Brabant					
Looptijd (jaar)		5	Analoog aan BBM					
Gemiddelde vergoeding (per 5 jaar)		€ 16.000	Analoog aan BBM (3+3+3+3,5+3,5)		100%	Subsidie	nvt	
Proceskosten per deelnemer		€ 1.750	Analoog aan BBM		50%	Subsidie	nvt	
Aanloop- en ontwikkelkosten (eerste twee jaar) en eindrapportage		€ 562.500	Ervaring Brabants Bodem		50%	Subsidie, loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk	
Totale kosten		€ 5.000.000						
Waarvan subsidie		€ 4.500.000				Subsidie		
Overige kosten exclusief 21% BTW		€ 413.223				Opdracht		
Compensabele BTW		€ 86.777						
Totale kosten huidige aanvraag					€ 5.000.000			
6a. CO2 vastlegging				Beloning en administratie	Budget	Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking
0,7 ft makelaarsfunctie opzetten koolstofmarkt				10%	€ 100.000	Loonkosten	nvt	
Opzetten 2 projecten per SNK methodedocument*				€ 75.000	12	€ 900.000	Subsidie	nvt
Totale kosten huidige aanvraag					€ 1.000.000			

* Gemiddeld 2 projecten per methodedocument om markt op te schalen. Middelen voor het opstellen van SNK projectplan, verzamelen van groep boeren/grondeigenaren (bijv. bij Bos), verlagen overhead t.b.v. opbrengst certificaten en proceskosten vermarkten van koolstofcertificaten aan partij. Gaat om methodedocumenten: Aanleg bos en beplanting buiten bosverband, klimaatslim beheer bestaand bos, blijvend grasland op minerale gronden, Hennep voor langdurige koolstofopslag, revitalisering van essenbossen en CO2 vastlegging in de bodem op minerale landbouwgronden n (overheden en bedrijven).
<https://nationaleco2markt.nl/methoden/>

7a. Voer- en managementmaatregelen				Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking
Kosten van meetapparatuur per stal	€ 100.000	24	€ 2.400.000	Subsidie	nvt	
Real-time meetsets per stal	€ 60.000	24	€ 1.440.000	Subsidie	nvt	
Aanvullende kosten per pilot						
- Voer- en management-maatregelen	€ 100.000	24	€ 2.400.000	Subsidie	nvt	
- Vergoeding tijd, uitwerken VTH, Data-analyse, protocolmetingen/N/P balans	€ 100.000	24	€ 2.400.000	Subsidie	nvt	
Uitvoeringskosten			€ 850.000	Loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk	Verdeling ntb
Totale kosten huidige aanvraag			€ 9.490.000			
8a extensivering: afwaardering tbv extensivering landbouw				Subsidie/ Opdracht	BTW deel	Opmerking
# hectares cultuurgrond		240.000				
% hectares af te waarderen		10,0%				
# Totaal # hectares af te waarderen		24.000				
% Deze aanvraag % hectares af te waarderen		0,7%				
# hectares af te waarderen		1.700				
Gemiddelde grondprijs 2022	€ 91.362		75% percentiel van gewogen prijspeil '18-'22			
Correctie prijs/marktontwikkeling		0,00%				
Gehanteerde grondprijs	€ 91.362					
Afgeronde grondprijs	€ 91.500					
Gehanteerd % afwaardering		50%				
Som afwaardering	€ 77.775.000			Subsidie	nvt	
Uitvoeringskosten 10%	€ 7.777.500			Loonkosten en opdrachten	gedeeltelijk	Verdeling ntb
Totale kosten huidige aanvraag		€ 85.552.500				
Afgeronde grondprijs	Afgeronde grondprijs wordt gehanteerd in de raming. In de verantwoording worden de grondprijzen gehanteerd overeenkomstig de taxatiewaarde. De actuele marktwaarde van juni 2023 is gehanteerd.					
Uitgangspunt	Grond blijft landbouwgrond, dus geen afwaardering tegen afwaarderingspercentage voor aanleg bos/groenblauw.					
	Brabant heeft met afwaardering een 10-tal jaar ervaring en kengetallen opgebouwd. Onder andere met Ondernemend netwerk Brabant.					
Opmerking	Hierbij zijn bij iedere case 2 onafhankelijke taxaties uitgevoerd. De ervaring leert dat grond omvormen voor extensieve landbouw tegen een gemiddelde van 50% afwaardering plaatsvindt.					